

CAPÍTOL 18

Els centres d'educació musical superior i les universitats catalanes

AUTORS I COL-LABORADORS

Pep Alsina
Professor de la UB

Àngels Arnaus
Catedràtica de Pedagogia Musical
del CSMMB

Xosé Aviñoa Pérez
Catedràtic de la UB

Jordi Ballester
Professor de la UAB

Sebastià Bardolet Mayola
Professor de la UVic i de l'Escola
de Música de Vic

Lluís Brugués Agustí
Professor de la UdG

Reina Capdevila Solà
Professora de la URL

Albert Casals Ibàñez
Professor de la UAB

M. José Fernández
Professora de la UB

Rita Ferrer Miquel
Professora de la UdG

Pere Godall
Professor de la UAB

Josep Gustems
Professor de la UB

Enric Palomar
Compositor, cap d'estudis
del Taller de Músics

Montserrat Rios
Professora de la URV

Maria Serrat i Martín
Directora general del Conservatori
Superior del Liceu

M. Àngels Subirats
Catedràtica de la UB

Antoni Tolmos
Professor de la UdL

Elisabet Ventura Jacobo
Directora de l'Escola Superior de Música
Jam Session

Mercè Vilar Monmany
Professora de la UAB

Conservatori Superior de Música del Liceu

Àngels Arnaus

Informadora: Maria Serrat i Martín

Catalunya va gaudir, des de la creació dels primers conservatoris, de dos grans centres superiors, el Conservatori del Liceu i el Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona. El primer ha mantingut la seva qualificació de Superior fins a dia d'avui, mentre que el segon ha quedat qualificat com a centre professional de nivell mitjà (CMMB).

Amb l'aparició de la LOGSE, a més del ja esmentat Conservatori del Liceu, han sorgit tres nous centres superiors de nova creació. L'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC), El Taller de Música i L'Escola Jam Session.

En altres capítols d'aquest llibre ja hem parlat d'aquests centres des d'una altra perspectiva. Aquí en fem un breu comentari addicional.

No va ser fins el 1944 que el Conservatori del Liceu, nascut el 1837, va passar a ser el Conservatori Superior de Música i Declamació de Barcelona pel decret de 26 de gener. Aquesta entitat va ser constituïda per l'Escola Municipal de Música i el Conservatori del Liceu, pel que fa als ensenyaments musicals, i per l'Institut del Teatre per a la declamació i dansa. Les tres institucions docents van continuar mantenint cadascuna la seva personalitat pròpia, amb la supervisió d'un delegat permanent de l'Estat i la coordinació d'una junta integrada pels directors dels tres centres. Amb aquest decret es reconeixia el caràcter oficial dels ensenyaments del Liceu. Amb aquesta distinció, els alumnes del Conservatori van quedar facultats per sol·licitar l'expedició del corresponent títol oficial de l'Estat.

Un nou decret, el de l'any 1952, va separar de manera oficial els estudis de música i els de declamació, i per tant l'Institut del Teatre es va independitzar del Conservatori Superior de Barcelona (el Conservatori del Liceu i l'Escola Municipal

Fig. 1. Logotip del Conservatori del Liceu.

de Música). Malgrat tot, la relació entre les entitats va continuar. L'any 1983 es va certificar oficialment el desdoblament del Conservatori Superior de Barcelona: el Conservatori Municipal i el Conservatori del Liceu van esdevenir centres diferents a tots els efectes.

El Conservatori Superior del Liceu s'ha mantingut fidel a l'esperit inicial dels seus fundadors: ser una entitat sense ànim de lucre amb l'objectiu primordial de difondre i promocionar la cultura musical del nostre país.

Al llarg de la seva història, el Conservatori ha estat presidit per diferents personalitats de la societat civil catalana. Tots ells han estat fonamentals per al creixement d'una de les institucions catalanes amb més prestigi i tradició. A partir del 1999, amb la incorporació de Maria Serrat i Martín a l'organigrama de l'entitat, al Conservatori del Liceu es va incorporar una nova figura dins l'àmbit de la gestió: la Direcció General. Fins aquell moment el Conservatori sempre havia concentrat la presa de decisions entre els presidents i els directors acadèmics. El desenvolupament d'un projecte pedagògic i empresarial significava, d'una banda, que per primera vegada es professionalitzava la gestió de la institució, i, de l'altra, la intenció del Conservatori del Liceu de passar a ser una institució del segle XIX a una del segle XXI, preparada per adaptar-se a un segle ple de canvis i esdeveniments.

Fig. 2. Edifici actual del Conservatori Superior de Música del Liceu al barri del Raval de Barcelona.

El 2002, 1 d'octubre, es va iniciar la implantació de la LOGSE al grau superior de Música, equiparat en el nou sistema educatiu a una llicenciatura universitària. El Conservatori va oferir estudis superiors segons el nou pla d'estudis en totes les especialitats instrumentals de música clàssica, jazz i música moderna. L'any 2008 es va inaugurar el nou edifici, situat al carrer Nou de la Rambla, amb equipaments i instal·lacions que havien de permetre al centre afrontar els reptes educatius del segle XXI.

El 2010 es van implantar els ensenyaments artístics superiors a l'Espai Europeu d'Educació Superior (segons l'anomenat pla Bolonya) i el curs acadèmic 2010-2011 es va iniciar el primer curs de grau en Música en les especialitats ja existents, a les quals es van afegir interpretació, composició, direcció i pedagogia.

ESMUC - Escola Superior de Música de Catalunya

Àngels Arnaus

Fig. 3. Logotip de l'ESMUC.

L'octubre del 2000 es va constituir una fundació per a la creació de l'Escola Superior de Música de Catalunya. Es va crear a iniciativa del Govern de la Generalitat de Catalunya, va estar presidida per la Conselleria d'Ensenyament i va tenir la participació de càrrecs públics del Departament de Cultura; el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació; la Federació de Municipis de Catalunya; l'Associació Catalana de Municipis; l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona i el Consell Interuniversitari de Catalunya.

El Departament d'Ensenyament, en compliment de la Llei orgànica d'ordenació del sistema educatiu (LOGSE, 1990) es va proposar crear un centre oficial d'iniciativa pública que pogués donar titulacions de llicenciatura a tots els efectes a professionals en els diversos àmbits de la música.

Els punts en què es defineixen els objectius principals de l'escola són quatre:

1. Un currículum flexible i integrador amb més especialitats i més extenses.
2. Un espai de confluència de tots els àmbits d'estudis musicals.
3. Un centre obert, amb ganes de projectar-se i incidir en el nostre entorn social immediat.
4. Un centre innovador, amb la incorporació de les noves tecnologies en tots els àmbits de la seva docència, alhora que estableix interaccions amb altres centres musicals d'arreu del món.

L'ESMUC està organitzat en diferents departaments i ofereix les següents especialitats: jazz i música moderna, música antiga, música clàssica i contemporània, música tradicional, musicologia, pedagogia, teoria i composició, promoció i gestió, sonologia, i direcció de cors i d'orquestra.

A més l'escola ofereix una sèrie d'activitats extracurriculars que complementen la formació dels estudiants, com ara conferències, cursets addicionals, classes magistrals, congressos, jornades, simposis, publicacions, concerts d'estudiants, projectes de recerca, professors convidats residents...

La infraestructura del centre juga un paper molt important, ja que posa a disposició del professorat i l'alumnat espais per a l'organització d'activitats diverses, cabines d'estudi, la biblioteca i la fonoteca, servei de consulta per Internet i de préstec, i punts d'àudio i vídeo en un horari ampli d'hores lectives i no lectives.

L'alumnat accedeix a aquest centre per mitjà d'una prova que ha d'acreditar el seu nivell musical, que ha de ser equivalent al grau mitjà. L'admissió a l'Escola Superior de Música es fa atenent les puntuacions obtingudes i està supeditada al nombre de places.

La realitat de l'ESMUC representa un immens avenç per a la normalització i formació de professionals dels diferents sectors musicals donant un impuls a la cultura en general i repercutint directament en el conjunt de la societat catalana amb qualitat i quantitat d'esdeveniments.

Taller de Músicas

Àngels Arnaus

Informant: Enric Palomar

El Taller va néixer la tardor del 1979. Va arrelar profundament a la ciutat gràcies a les seves activitats i serveis. Els seus vincles amb el desenvolupament cultural i social de l'entorn, no només de la ciutat de Barcelona, sinó també amb la zona de Ciutat Vella on es va ubicar, encara romanen. La seva complicitat social, per ubicació, per implicació, per dinamització, és una de les columnes vertebrals de la història del Taller, i probablement un dels seus fruits més preuats.

El jazz va ser el primer pont sonor de què es va servir, i al mateix temps que el jazz al Taller van arrelar dues de les seves característiques diferencials més distintives: l'amplitud de mires estilístiques i una tendència natural de llibertat ben entesa.

Fig. 4. Edifici al barri de Sant Andreu de Barcelona on hi ha el Taller de Músics, Escola Superior d'Estudis Musicals.

Actualment, amb la posada en marxa de la seu del Centre Cultural Can Fabra, al barri de Sant Andreu, que acull les dependències de l'Escola Superior, s'ha fet la primera expansió, fidel al seu compromís d'arrelament a l'entorn. Si una idea n'ha de resumir la trajectòria institucional, és la fertilitat social que ha generat a partir de la creació i el talent musical, tant als barris de la ciutat com a les escoles amb les quals col·labora, així com als escenaris on és present. La seva tasca millora el progrés de les nostres generacions.

El Taller de Músics, Escola Superior d'Estudis Musicals, ofereix estudis superiors en interpretació d'instruments de *jazz* i música moderna, interpretació d'instruments de flamenc, composició, i finalment producció i gestió.

Aquests estudis superiors es van incorporar a la docència del Taller de Músics en el curs 2009-2010, amb el suport que significa la formació de diverses generacions de músics i alhora perquè avui dia es pot afirmar que gairebé la totalitat dels professionals d'aquest àmbit que actuen a Catalunya (intèrprets, compositors, professors d'altres centres) han estat formats al Taller. Això va donar pas, l'any 2009, i en exercici de la llibertat constitucional de creació de centres docents, a sol·licitar formalment a la Generalitat de Catalunya la condició d'escola superior de música, amb la capacitat d'atorgar als graduats el títol superior en Música.

Els centres d'ensenyament musical, sobretot els que imparteixen estudis superiors, necessiten, per continuar complint la seva funció educadora, no caure en la temptació de convertir-se en cubicles aïllats de la pulsó del carrer [...].

Existeix art, creació, màgia, misteri i moviment al marge del que amb gran voluntat i millors intencions es cou de portes endins. La vida acadèmica ha d'estar presidida pel rigor, l'exigència, l'estudi, el contrast, la fraternitat i la cooperació. Però si això no ho amanim amb el convenciment que més enllà del recinte institucional existeixen altres maneres de confrontar-se amb la música i l'art, podem caure en l'arrogància, el menyspreu cap allò que no controlem [...].

Les escoles d'ensenyament superior de qualsevol branca artística no només han d'estar connectades al món laboral, sinó que tenen l'obligació que aquest objectiu sigui una de les seves eines fonamentals.

Lluís Cabrera, president del Taller de Músics

La Jam Session

Elisabet Ventura Jacobo

Fa vint-i-cinc anys vam tenir un somni: crear l'escola de música en què ens hagués agradat estudiar. Les poques possibilitats d'estudiar música moderna en aquella època es reduïen al jazz. Però nosaltres cercàvem quelcom més que el jazz...

L'Escola de Música Jam Session va obrir les portes el 1998 al districte de Sants-Montjuïc amb un ferm propòsit: dignificar un tipus de música que fins el moment no s'estudiava amb un sistema reglat. Amb aquesta idea es va plantejar un programa d'estudis amb rigor i incorporant tots els estils que la música moderna, i més concretament el rock, havien desplegat al llarg de la història.

L'any 2014 i moguts bàsicament per la il·lusió de continuar oferint uns estudis en un àmbit superior en què continuàvem trobant un buit docent, vam fundar l'Escola Superior de Música Jam Session.

L'Escola Superior de Música Jam Session ofereix l'únic títol superior de Música en les especialitats d'interpretació, pedagogia i sonologia en l'àmbit de les músiques avançades, les noves tendències i el rock.

El nostre objectiu és crear les condicions idònies per tal d'investigar fórmules perquè els músics del segle XXI desenvolupin el seu talent professional fent ús de les noves tecnologies com a eines sonores, els nous instruments i la interacció social per tenir la millor preparació en el nou mercat de la indústria musical, així com aportar qualitat amb una pedagogia innovadora per tal de formar músics íntegres amb ètica professional i capaços de formular raonadament idees i arguments perquè la seva feina sigui entesa i respectada.

Ens adrecem a estudiants que hagin decidit orientar els seus estudis superiors en l'àmbit de la música moderna per comprendre'n totes les ramificacions fins a l'actualitat, que també estiguin interessats en les noves tendències, que vulguin experimentar i expressar-se tant amb instruments clàssics com actuals i, és clar, amb les noves tecnologies, i adaptar-se a la seva constant evolució.

Fig. 5.
*Logotip de
l'Escola Jam
Session.*

L'educació musical a les universitats catalanes. Una visió històrica (1940-2010)

Coordinadors: Albert Casals Ibàñez i Pere Godall

Presentació

A les nostres universitats, els darrers anys s'estan produint importants canvis generacionals que fan que sigui molt necessari elaborar un document col·lectiu en el qual quedi recollida la informació més rellevant en relació amb l'educació musical a les universitats, del que va passar i el que ha fet possible la realitat actual. Uns dels objectius d'aquest capítol és la creació d'un espai on els protagonistes de les darreres dècades, i més concretament a partir del final del franquisme, puguin transmetre al professorat universitari actual el recorregut seguit en la nostra història recent. No només per garantir que hi hagi un coneixement curós del nostre passat, sinó que alhora aquest coneixement ens sigui una referència i ens ajudi a reflexionar de cara al futur. D'altra banda, cal destacar que aquests

escrits també serviran per fer un reconeixement imprescindible a la gran contribució que han realitzat i segueixen realitzant molts professors i professores universitaris de música d'arreu de Catalunya.

El format escollit és el de set apartats relacionats amb les principals universitats catalanes. En cada un d'aquests, diferents professors i professores han elaborat un resum d'acord amb les dimensions de cada institució. Així, els primers apartats són els de la Universitat de Barcelona (UB) i la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i a continuació, les universitats de Girona (UdG), la de Lleida (UdL) i la Rovira i Virgili de Tarragona (URV). Complementen el capítol les aportacions de la Universitat Ramon Llull (URL) i la Universitat de Vic (UVic). Cal destacar que en el redactat han participat tant professors i professores ja jubilats amb un bon coneixement del que es va viure ara fa quaranta i cinquanta anys, com el professorat referent dins l'ensenyament universitari musical actual.

En la visió històrica que us presentem podem destacar quatre etapes que queden emmarcades per tres grans lleis, la Llei general d'educació del 1970, la LOGSE (1990) i l'anomenat pla Bolonya (2008) (vegeu la Taula 1).

- La Llei general d'educació del 1970. En els seus programes i orientacions publicats el 1972 (*Educación general básica. Nuevas orientaciones pedagógicas para los planes y programas de estudio*), la música s'inclouria dins l'anomenada *expresión dinámica*, amb una presència molt més ambiciosa, cosa que va iniciar el disseny d'una veritable educació musical.
- La LOGSE (1990). Es planteja una reordenació de tot el sistema. L'educació musical es considera una àrea de coneixement obligatòria, tant a l'educació primària com a l'ESO, i implementa la figura de mestres especialistes en determinades àrees: llengües estrangeres, música, educació física, educació especial. Fa possible l'existència a l'escola del mestre especialista en educació musical.

Per a la titulació de mestre en educació musical, s'observa una presència considerable d'assignatures de música en un pla d'estudis de tres anys, al voltant d'una tercera part de crèdits de música que, amb la tria d'assignatures de música optatives, encara amplia més aquesta xifra. Posem l'exemple dels plans d'estudis de la UB i la UAB:

MATÈRIES	MÍNIMS MEC	PLA D'ESTUDIS UB	CRÈDITS UB	PLA D'ESTUDIS UAB	CRÈDITS UAB
Llenguatge musical	4	Llenguatge Musical 1	12	Llenguatge Musical 1	4
				Llenguatge Musical 2	4
				Cançó I	4
Formació vocal i auditiva	4	Llenguatge Musical 2		Educació de la Veu i Foniatria Aplicada	4
Formació rítmica i dansa	4	Formació Rítmica i Dansa	4,5	Formació Rítmica i Dansa	4
Formació instrumental	8	Formació Instrumental I	18	Formació Instrumental	8
		Formació Instrumental II			2
Agrupacions instrumentals	8	Conjunt Instrumental		Conjunt Instrumental	6
		Agrupacions Musicals		Direcció	6
Didàctica de l'expressió musical	8	Didàctica de l'Expressió Musical	6	Didàctica de la Música I	4
				Didàctica de la Música II	8
Història de la música i del folklore	4	Història de la Música i del Folklore	4,5	Anàlisi i Audició	4
Pràcticum	32	Pràcticum	32	Pràcticum	32
TOTAL Ministeri	72 cr.	TOTAL UB	77 cr.	TOTAL UAB	84 cr.

Taula 1. Pla d'Estudis per a la titulació de mestre en educació musical. (UB/UAB)

UB	CRÈDITS	UAB	CRÈDITS
Didàctica de la Música	6	Llenguatge Musical	6
La Veu i la Cançó: Formació i Didàctica	6	Didàctica de la Música I	6
Música i Moviment: Formació i Didàctica	6	Anàlisi, Audició i la seva Didàctica	6
Conjunt Instrumental Escolar	3	Didàctica de la Música II	6
Projectes de Dinamització Musical	3	Veu, Direcció, Cançó i la seva Didàctica	6
Educació de l'Oïda i Audicions Musicals	3		

Taula 2: Creditatge per a l'adquisició del la Menció de Música (UB/UAB)

Pel que fa a l'optativitat, per tenir un referent, a la UAB es podien escollir quatre assignatures de quatre crèdits (que representen setze crèdits més): Cançó II, Informàtica Musical, Educació de la Veu i Foniatria II i Didàctica de la Música a l'Etapa Infantil.

- Pla Bolonya (2008). Entre molts altres canvis —la formació dels mestres ha esdevingut un grau de quatre anys de durada—, s'ha retornat a la concepció que la formació dels mestres per a les primeres etapes (infantil i primària) ha de ser, essencialment, una formació de mestre generalista. Com a conseqüència, les formacions d'especialitat han quedat reduïdes al que es denomina menció al títol de primària. El bloc d'assignatures de música queda reduït, pràctiques a part, al voltant dels 30 crèdits en la menció.

L'educació musical a la Universitat de Barcelona

M. José Fernández, Pep Alsina, M. Àngels Subirats, Josep Gustems

Antecedents (1845-1939)

L'educació musical dels infants a les escoles ha estat encomanada des de ben aviat als mestres i no als músics, la formació musical dels quals normalment ha estat poc valorada, quan no menystinguda. Les escoles de mestres es van crear l'any 1839, però la regulació d'aquests ensenyaments no es va dur a terme fins el 1857, en la Llei d'instrucció pública, coneguda com a Llei Moyano, en la qual no es considerava la música fins la reforma del 1909.

El 1845 es va crear l'Escola Normal Masculina a Barcelona i el 1861 la Femenina. Malgrat que en la normativa d'aquell moment la música no apareixia al pla d'estudis, es té constància que a l'Escola Normal Masculina de Barcelona —encara que com a assignatura d'ensenyament lliure o complementària— l'any 1875 es va crear oficialment la classe de música, de la qual va ser nomenat professor Joan Soriols. Segons sembla en aquesta assignatura es treballava fonamentalment el cant coral (Monés, 2000).

L'any 1914, es va establir un nou pla d'estudis (Reial decret de 30 d'agost) que va ser tot un referent en la formació dels mestres: per primer cop la música apareixia oficialment en el currículum dels dos primers cursos, i també anunciava una propera aparició dels qüestionaris en els quals es fixarien els continguts, la distribució i l'extensió de les matèries, qüestionaris que no es van arribar a publicar.

Amb l'establiment de l'autonomia catalana, l'agost del 1931, el ministre d'Instrucció Pública i de Belles Arts va signar el decret que facultava la Generalitat per a la creació d'una escola de mestres amb caràcter d'assaig pedagògic que es va crear l'any 1931 i que es va clausurar amb l'ocupació de Barcelona per les tropes nacionals el 26 de gener del 1939. En certa manera, aquesta escola va recollir els fruits de les experiències prèvies relacionades amb la renovació pedagògica i en la formació de mestres. En el pla d'estudis la música figurava en els anomenats cursos monogràfics, de caràcter essencialment pràctic, amb el nom d'Educació Musical. Entre els professors que hi van participar cal esmentar Robert Gerhard i Enric Ainaud (Monés, 2000).

El període franquista (de 1940 a l'LGE)

L'acabament de la Guerra Civil, amb el triomf de Franco, va comportar un trencament d'algunes reformes pedagògiques empreses durant la República; les escoles de mestres i l'ensenyament primari van fer un gran pas enrere. La nova política va voler ignorar les realitzacions del Pla Professional i totes les experiències renovadores, i va depurar a tots aquells professionals de dubtosa filiació. L'Escola Normal de Mestres de Barcelona va viure un període fosc, marcat essencialment per canvis continus de plans d'estudis, fruit en gran part d'una certa improvisació i essencialment de les idees polítiques del Règim. La música, pràcticament oblidada, hi apareix exclusivament centrada amb un ús adoctrinador, tant en l'aspecte polític i patriòtic com en la seva vessant religiosa, en cap cas es considerava una educació musical.

Va caler esperar el 1967 quan un nou pla d'estudis, que recollia alguns aspectes del Pla Professional del 1914, va començar a albirar nous camins en l'educació. En aquest Pla 67 (*Resolución de la Dirección General de Enseñanza Primaria de 27 de julio de 1967*, BOE de 14 d'agost), la música hi apareixia en els dos primers cursos i per primer cop el qüestionari oficial va marcar de manera sensible un canvi en la percepció de la formació musical que ha de tenir el mestre, fent-se ressò dels moviments pedagògics musicals que circulaven per Europa. Les intencions hi eren, però la dificultat es trobava en la manca de formació musical dels estudiants, cosa que impedia assolir una certa competència en l'àmbit musical. A la Normal de Barcelona, gràcies a l'impuls de Maria Cateura, per primer cop es

va crear una aula específica de música amb instruments Orff, s'hi impartia flauta de bec i nocions de metodologia didàctica musical.

El renaixement: de l'LGE a la LOGSE¹

La Llei general d'educació del 1970 (Ordre ministerial de 2 desembre del 1970) va marcar un punt d'inflexió en l'ensenyament primari. En els seus programes i orientacions publicats el 1972 (*Educación general básica. Nuevas orientaciones pedagógicas para los planes y programas de estudio*), la música es va incloure dins l'anomenada *expresión dinámica*, amb una presència molt més ambiciosa, cosa que va iniciar el disseny d'una veritable educació musical. A tall d'exemple, en els programes s'assenyala:

Por lo que se refiere a la formación musical, no se trata de dar un conocimiento teórico de los elementos musicales, sino de lograr unas vivencias, y mediante ellas enriquecer la imaginación y toda la personalidad del alumno. No se puede señalar un solo método, sino que es conveniente conocer los existentes y llegar a un método personal adaptado a la situación concreta de aprendizaje.

I com a objectius específics s'hi assenyalen, entre d'altres:

En la formación musical: -Desarrollo de la sensibilidad auditiva y artística. -Desarrollo de actitudes de apreciación musical. -Habilidad para expresar ritmos conocidos. -Capacidad para interpretar temas musicales...

Com a resultat de l'LGE, es va modificar de nou el pla d'estudis per a la formació de mestres. El primer canvi el trobem en la denominació: els nous professionals rebran la titulació de *profesores de enseñanza general básica*, les escoles normals es van adscriure a les universitats i van passar a ser escoles universitàries de formació de professorat d'EGB. El Ministeri va remetre als centres un pla indicatiu a partir del qual podien confeir el seu propi pla amb caràcter experimental. En les indicacions del Ministeri, la música va tornar a patir un retrocés, la seva presència es redueix a dos quadrimestres ubicats al segon i tercer any de la carrera (Fernández Biel, 2001).

Al nostre centre aquesta presència es va considerar insuficient i es va ampliar en l'elaboració del pla a la UB, en el qual va figurar com a assignatura obligatòria al primer i segon curs, i, al tercer curs, obligatòria per a l'especialitat de preescolar, a

més, es van oferir dues assignatures optatives. Pel que fa als continguts impartits, es van seguir les línies ja iniciades a l'anterior pla d'estudis. En línies generals, encara que poc, es pot dir que el nivell musical dels mestres va anar millorant tímidament; d'una banda, el tractament de la música a les escoles normals havia anat canviant i, de l'altra, els futurs mestres ja arribaven a les normals amb una mínima educació musical prèvia.

L'any 1981 el Ministeri va reordenar novament el sistema educatiu distribuint l'ensenyament general bàsic en tres cicles (inicial, mitjà i superior) i establint-ne els continguts mínims per a cadascun al Reial decret de 17 de gener de 1981 (BOE de 17 de gener) i a la Ordre ministerial de 17 de gener de 1981 (BOE de 21 de gener), per al cicle inicial, i al Reial decret de 12 de febrer de 1982, per al cicle mitjà. Les propostes eren força ambicioses i si, com es pretenia, aquestes directrius eren de compliment obligat, el problema es traslladava als mestres, qui, malgrat haver tingut una mica més de formació musical, no es trobaven prou capacitats per impartir aquests continguts. En vista d'aquesta situació de buit musical real a l'EGB, la figura del mestre especialista de música va començar a prendre força en l'àmbit educatiu escolar i, com a conseqüència, a la universitat.

És per aquest motiu que l'any 1985 el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya va convocar uns cursos d'especialització de mestres en educació musical que es van impartir a les escoles de formació de mestres de les universitats catalanes. Amb aquests cursos, de 420 hores de durada, es van formar mestres que ja estiguessin en exercici perquè poguessin impartir aquesta matèria a les escoles. Per accedir a aquests cursos havien de superar una prova de nivell o bé acreditar haver realitzat alguns cursos als conservatoris. A més d'aquests postgraus, que van durar més de deu anys, com a activitats formatives complementàries a la UB es van realitzar diversos cursos monogràfics, com ara: Educació de la Veu (1985), El Mètode Kodály i la seva Aplicació (1987 i 1988), o el curs Orff de Pedagogia Musical (1989).

La LOGSE i l'arribada del mestre especialista²

L'aprovació de la LOGSE (Llei orgànica general del sistema educatiu, 3 d'octubre de 1990, BOE de 4 d'octubre) l'any 1990 va introduir nous canvis en el sistema educatiu. S'hi va plantejar una reordenació de tot el sistema. L'educació musical es va considerar una àrea de coneixement obligatòria, tant a l'educació primària com a l'ESO, i es va implantar la figura de mestres especialistes en determinades àrees: llengües estrangeres, música, educació física, educació especial. Així doncs, es va crear la figura del mestre especialista en educació musical i la consegüent formulació d'un nou pla d'estudis en les escoles universitàries de

formació del professorat a partir de les directrius generals marcades des del Ministeri, que assenyalaven la troncalitat mínima que havia de contenir per ser homologat (Reial decret de 30 d'agost de 1991, BOE d'11 d'octubre, que establia el títol universitari oficial de mestre en les diverses especialitats i les directrius generals pròpies dels plans d'estudi).

A partir d'aquests mínims cada universitat va estructurar el seu propi pla; la majoria van optar per incrementar el nombre de crèdits assignats, però no sempre va ser possible fer-ho en la mesura que es creia necessari, per la qual cosa des de tots els centres de formació del professorat es va sol·licitar al Ministeri fer unes proves d'accés específiques, amb la finalitat de poder assegurar unes mínimes condicions i coneixements musicals previs, cosa que no es va acceptar mai.

Aquesta negativa va fer que, malgrat que la situació es va anar normalitzant i els estudiants arribaven havent rebut en la seva majoria una educació musical a l'ensenyament obligatori, aquesta no resultava suficient, sobretot si tenim en compte que a més s'hi incorporaven alumnes amb veritables dificultats musicals, cosa que dificultava la tasca formativa i impedia el desenvolupament normal dels estudis.³

Tot i això, aquesta època podríem considerar-la com daurada, tant per la quantitat d'alumnes que cursaven l'especialitat (més de cent per curs), com per la vida musical al campus de Mundet de la UB: coral pròpia, assignatures optatives complementàries amb molt èxit, concerts d'alumnes i professors per Nadal i primavera, i una plantilla de professorat estable, amb experiència i diversitat de formació i procedència, que donava una nota de pluralitat d'estils musicals, metodològics i maneres de fer que enriquia la formació musical i humana dels estudiants.

En relació amb la resta d'ensenyaments, cal destacar que en els mínims assenyalats pel Ministeri per a cadascun, a excepció del d'Audició i Llenguatge (cosa que no deixa de sorprendre), hi figura la matèria troncal Educació Artística i la seva Didàctica, que inclou expressió plàstica i expressió musical, amb una assignació mínima de 4 crèdits, que al nostre centre es va convertir en una assignatura independent, Música i la seva Didàctica, amb 4,5 crèdits, per a l'ensenyament de primària, educació física i llengües estrangeres, i Introducció a la Musicoteràpia, també de 4,5 crèdits, per a educació especial. Al currículum del mestre en educació infantil el MEC inclou com a matèria troncal El Desenvolupament de l'Expressió Musical i la seva Didàctica, amb una assignació de 6 crèdits, que al nostre centre es va convertir en Didàctica de l'Expressió Musical, amb 12 crèdits.

El doctorat en Música i la seva didàctica

La recerca és una de les funcions dels professors ubicats en un departament universitari. En el nostre cas ho és la recerca en el camp de la l'educació musical. Entre els professors universitaris està acceptat que la recerca no es pot obviar, se'ns defineix com a personal encarregat de la docència i la recerca, però se'ns exigeix que per encarregar-nos de la recerca tinguem l'acreditació corresponent al grau de doctor.

En el cas dels nostres professors, tots amb títol superior de conservatori, l'accés al doctorat no era possible si no es provenia d'una llicenciatura. Va costar molt temps i esforç que se'ns acredités com a llicenciats, però finalment va ser possible gràcies a la promulgació del decret corresponent, l'agost de l'any 1994 (Reial Decret 1542/1994, BOE 9 d'agost de 1994), en què la legislació va permetre d'accedir-hi directament des d'aquesta titulació.

Pensant sobretot en els professors del departament que estaven en situació de poder acollir-se a la nova legislació des del departament es va organitzar el primer programa de doctorat en Música i la seva Didàctica (bienni del 1995-1997). El programa va estar format d'assignatures de didàctica general, de metodologies per a la recerca i d'assignatures específiques de música, i per això es va comptar amb professors d'altres departaments, que les impartien en els seus programes. Va ser molt positiu poder comptar amb la seva col·laboració.

L'organització i implementació del programa de doctorat de Música i la seva Didàctica ens va aportar noves vies de treball. El programa, únic a Espanya en el seu inici, era l'únic sobre el tema de la didàctica específica en música. Vam tenir alumnes interessats provinents de tot el país i amb propostes de recerca ben diferents, cosa que va ser del tot enriquidora tant per als estudiants com per als professors. No només es van incorporar al programa titulats superiors de música sinó també llicenciats en altres estudis amb bons coneixements de la matèria.

Va ser gratificant adonar-nos de com a partir de les tasques encetades en el programa de doctorat es van anar incrementant les línies de recerca i com les que ja eren obertes s'anaven ampliant amb noves propostes de treball (Subirats, 2001). Era engrescador veure que com a departament universitari podíem complir amb la funció investigadora i innovadora que tot departament d'aquestes característiques havia de tenir.

Els treballs impulsats des del programa de doctorat es van concentrar en les línies de recerca següents: la investigació-acció a l'aula sobre l'educació musical a les etapes d'infantil, primària i secundària; la investigació-acció en els ensenyaments musicals professionals (conservatoris i escoles de música), i la recerca etnomusicològica, la seva metodologia, el treball de camp i l'aplicació didàctica.⁴

En acabar el primer programa, la valoració va ser molt positiva i des del departament es van organitzar biennis successius, fins que per qüestions organitzatives el programa de doctorat va passar a formar part del doctorat Formació del Professorat: Pràctica Educativa i Comunicació, propi de la nostra facultat com a línia de recerca específica en didàctica de la música.

L'arribada dels graus i el paper de l'especialista de música a l'escola⁵

La convergència europea va portar-nos a la reducció del nombre de titulacions, la transformació de diplomatures en graus, de manera que l'anterior titulació de mestre en educació musical va desaparèixer. A canvi se'ns van oferir uns graus de mestre d'infantil i de primària i una doble titulació en la qual hi ha assignatures obligatòries, optatives de mencions i una menció en educació musical a quart curs del grau de primària. Aquesta menció vindria a substituir la titulació anterior —tot i la reducció de crèdits. L'únic avantatge —en el cas de la UB— és que se'ns permet fer una prova selectiva d'accés a la menció que assegurí que la formació prèvia dels alumnes serà suficient per poder aprofitar la formació musical que s'imparteix a la menció. Malgrat que pretengui ser una continuació del pla anterior, el nombre d'alumnes que cursen la menció és força reduït.

D'altra banda, la situació del professorat que imparteix aquestes assignatures a la UB ha canviat força. A causa d'una política inexistent de relleu generacional en els últims deu anys, actualment ens trobem amb un grup poc consolidat, amb molts professors associats, joves i dinàmics, amb un alt grau de preparació i experiència, però poca dedicació horària a la universitat, cosa que dificulta la coordinació acadèmica i fa difícil garantir un nivell adequat de rigor, recerca i excel·lència. Malgrat tot, s'ha fet un esforç considerable en augmentar el nombre de doctors —més de la meitat en aquest moment— i això ha permès aprofundir i dotar de noves mirades els continguts de la formació musical: inclusió, projectes multidisciplinaris, emocions, simbolisme, cognició, creativitat, patrimoni, interdisciplinarietat, contemporaneïtat, teràpia, llenguatges artístics, música comunitària, artistes residents... són alguns dels actuals paradigmes i noves pràctiques d'una matèria com la nostra, en constant transformació (Alsina, 2007).

El nostre parer és que la situació actual dels graus i de les mencions constitueix un pas enrere en la formació de mestres especialistes. L'escassa formació específica, derivada de la manca de crèdits assignats a les mencions, i el panorama actual, que planteja un tipus de mestre generalista capaç de desenvolupar totes les àrees del currículum, obren certs interrogants sobre el paper de l'especialista de música a l'escola, un paper que sovint és un ornament decoratiu en el sobrecarregat currículum escolar sotmès a avaluacions de qualitat externes en

què la música no hi té cap incidència directa. Les noves propostes pedagògiques escolars del segle ^{xxi} contempen la música i les arts, però la seva indefinició curricular i la flexibilitat que se'ls planteja resulta difícil per a uns mestres de música poc formats com els que tindrem. Cal fer una nova anàlisi dels requeriments de la música a l'escola i del paper i la formació de l'especialista de música establint un contacte molt proper entre l'escola de primària i la universitat per tal que, entre uns i altres, siguem capaços de donar resposta a les competències dels currículums escolars.

Tenim, doncs, força reptes al davant. Esperem que a la Universitat de Barcelona sapiguem “posar música” a una lletra que sovint resulta massa prosaica. En això estem...

La formació musical dels mestres a la UAB

*Mercè Vilar Monmany*⁶

Els inicis i els antecedents de la formació específica dels mestres de música (1969-1991)

La formació musical dels mestres, a la Universitat Autònoma està estretament lligada a la fundació de l'Escola de Mestres. Els seus principis fundacionals van tenir com a referent els valors i criteris pedagògics que havien caracteritzat la tradició educativa catalana de les primeres dècades del segle ^{xx}. Manifestament, tenia la voluntat d'enllaçar amb l'experiència de l'Escola Normal de la Generalitat de Catalunya (1931-1939). Els seus fundadors també comptaven amb l'experiència de l'Escola de Mestres Rosa Sensat que, des del 1965, havia iniciat el llarg camí de la recuperació pedagògica del país (Villanueva, 1999).

El curs 1972-1973, el primer curs que es van iniciar les classes a Sant Cugat, Teresa Giménez (mestra de música, entre d'altres, a les escoles Thau, Sant Gregori i Santa Anna) hi va començar a impartir la formació musical. El curs següent, el 1973-1974, s'hi va incorporar Pilar Figueres, mestra de música a l'Escola Costa i Llobera.

La direcció del centre i la resta de l'equip docent sempre els van donar carta blanca per enfocar la formació segons els seus criteris. Si bé des del primer moment

Teresa Giménez ja va traçar les línies mestres de la formació musical, la col·laboració entre ella i Pilar Figueres va permetre consolidar-ne l'enfocament:

- La formació a les aules universitàries es basava en la pràctica, i per això era essencial la vivència i la participació activa en situacions musicals diverses.
- La pràctica a l'aula universitària havia de ser un reflex de com s'enfocava l'educació musical a les aules escolars.
- Cantar era l'activitat musical per excel·lència.
- Escoltar música era també una activitat que, malgrat la manca de recursos —els vinils s'havien de dur de casa!— no faltava a les classes.
- S'oferia una introducció pràctica al coneixement de la notació musical, que es desenvolupava essencialment en el vessant rítmic.

Ben aviat, les professores Giménez i Figueres van proposar-se aprofundir en dues vessants primordials en el seu enfocament pedagògic: fomentar la pràctica del cant coral com a activitat musical indispensable per a tots els futurs mestres⁷ i oferir una formació vocal, especialment enfocada a millorar l'ús de la veu com a eina d'expressió i comunicació essencial per a qualsevol docent.

Per cobrir aquests dos camps, i com que el número de grups anava creixent, el curs 1975-1976 es van incorporar dos nous professors a l'equip: Joan Casals, per conduir les sessions de cant coral i, posteriorment, impartir la docència en algunes especialitats de segona etapa, i Montserrat Martorell com a experta en educació de la veu.

La introducció de la formació en foniatria mereix un esment destacat, ja que no n'hi havia cap precedent en les formacions de professorat d'aquell moment. Es va considerar una formació obligatòria per a tots els estudiants de totes les especialitats. La pràctica, que es realitzava en grup, s'orientava fonamentalment a l'ús de veu parlada, posant un èmfasi especial en la presa de consciència del paper del cos per a una correcta emissió vocal i en la necessitat de tenir cura de l'aparell fonador (Godall, 2000).

El curs 1977-1978, es va fer un nou pas endavant en la contractació de professorat. Les professores Montserrat Busqué i Teresa Malagarriga, que havien iniciat aquesta formació en el marc dels cursos de l'EPM, van incorporar-se a l'equip. La seva aportació va ser decisiva per consolidar la formació del professorat per a l'etapa infantil. Van desenvolupar la seva proposta formativa potenciant el treball de la descoberta del so i les seves qualitats, l'experimentació i la creació sonores i l'escolta de música (Busqué i Malagarriga, 1982). En consonància amb les línies mestres de la titulació de preescolar, també van investigar, experimentar i crear materials per a l'educació musical dels més petits, d'entre 0 i 3 anys. L'any 1979 l'equip es consolida amb la incorporació d'Assumpta Valls i Mercè Vilar.

Si la dècada dels anys setanta correspon a la fundació, els anys vuitanta van representar la consolidació d'una manera d'enfocar la formació musical dels

mestres. Va reforçar-se la idea, encara que ja traçada des dels inicis, que, a més de “fer música”, havíem de convèncer els futurs mestres que podien fer activitats musicals, sense oblidar el fet de tenir consciència de les seves limitacions. Es va fer un gran esforç per donar el màxim de recursos, d'eines, per tal que els mestres poguessin fer música a les aules. D'aquest període, també en valorem la transformació del pensament de l'alumnat pel que fa al seu concepte sobre la música com a matèria del currículum. S'afavoria la reflexió i s'empenyia a adquirir criteris entorn de com havia de ser la formació musical de tots els ciutadans, així com el paper que hi havien de tenir els mestres, encara que els seus coneixements musicals fossin febles. Per a alguns, així van adquirir una concepció de la música que encara ara valoren, i que els va permetre acostar-se sense prejudicis a la pràctica musical.

La importància del treball en equip va ser una característica del grup: es compartien experiències, idees i propostes —també es discrepava, sempre que calia—, tant sobre aspectes purament pedagògics com sobre allò que tenia relació amb la configuració del Departament de Didàctica de l'Expressió.

Al mateix temps, la formació permanent dels mestres en exercici va ocupar un paper destacat en la tasca de bona part del professorat. Diversos professors es van implicar en formacions en altres institucions (ICE, escoles bressol, ajuntaments, etc.).

L'època daurada: titulació específica i reconeixement acadèmic (1992-2008)

L'inici de la dècada dels anys noranta va significar, per a les escoles de formació del professorat, una gran transformació. La LOGSE (1990) va introduir canvis profunds en el sistema educatiu de l'Estat espanyol que van tenir conseqüències en la formació del professorat. D'entre les més rellevants i que més conseqüències van tenir en la unitat de música, es podrien citar:

- La creació de noves titulacions de mestre de primària, que anava en paral·lel a la supressió de les titulacions de segona etapa.
- La dissolució de l'Escola de Mestres Sant Cugat i la integració del departament, juntament amb altres departaments de la UAB vinculats amb l'educació, per a la constitució la nova Facultat d'Educació.
- La necessitat que el professorat —si més no, el professorat permanent—, adquirís el grau de doctor i posés en marxa projectes de recerca en l'àrea de didàctica de la música, per tal d'equiparar-nos amb la resta de departaments.

Postgraus i cursos d'especialització

Poc abans que s'iniciés la implantació de la LOGSE, el Departament d'Ensenyament va posar en marxa un pla de requalificació del professorat d'EGB per tal de permetre als mestres adquirir noves especialitzacions per adaptar-se als reajustaments del nou sistema educatiu. Com a la majoria d'universitats, el Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal de la UAB es va implicar des del primer moment en l'organització d'aquesta formació. Durant la dècada dels noranta van tenir lloc set edicions dels cursos que conduïen a l'obtenció d'una titulació reconeguda oficialment com a Especialització en Música. La planificació i l'execució d'aquests cursos, que no van estar exempts de dificultats a causa —sobretot— de la manca de formació musical dels mestres candidats a participar-hi, va ser una oportunitat extraordinària per començar a construir programacions, experimentar nous enfocaments metodològics, formes d'avaluació, dificultats d'aprenentatge, etc., que ens va ser molt útil de cara a la imminent posada en marxa de l'especialitat.

L'especialitat de música

L'aprovació de la LOGSE va obrir la porta a poder fer realitat una demanda transversal en el sistema educatiu. Es reconeixia, després de molts anys de reivindicacions, que determinades àrees del currículum escolar de primària fossin impartides per mestres especialistes.

Tot i la decepció que va representar la dràstica reducció de la formació musical dels mestres generalistes (especialment de primària, i també dels d'infantil) vam començar l'especialitat amb molta il·lusió i amb el convenciment que iniciàvem una tasca essencial per a l'educació musical del país.

La legislació, però, va fer aflorar altres problemàtiques que van fer complicada l'elaboració dels nous plans d'estudis a les diferents universitats: la posada en marxa de les noves titulacions (a la UAB van ser Educació Musical, Educació Física, Llengua Estrangera i Educació Especial) anava acompanyada de la supressió de les especialitats de segona etapa. Això va tenir conseqüències en dues direccions: d'una banda, la dificultat de redistribució del professorat universitari dels àmbits de ciències, matemàtiques, ciències socials i filologia, i, en sentit oposat, la manca d'efectius de l'àmbit de la música per posar en marxa la nova titulació. D'altra banda, sectors significatius del professorat de la facultat van qüestionar, gairebé des del primer moment, la presència d'especialistes a primària i no veien amb gaires bons ulls una formació d'especialistes com la que s'iniciava.

Totes les escoles de mestres ens vam posar d'acord per exigir un nivell mínim de coneixements musicals que fes possible garantir una preparació per poder desenvolupar, als centres educatius, una tasca de qualitat. L'experiència del post-grau ens havia convençut que, per garantir una sòlida formació en didàctica de la música, calien uns coneixements musicals previs. Vam acordar recomanar (no vam aconseguir que es pogués exigir) un nivell mínim de grau elemental, o el seu equivalent, per començar la diplomatura, i aquests coneixements havien d'incrementar-se al llarg dels tres anys d'estudis.

A la UAB, la dedicació als estudis específics de música representava una mica més d'un terç del total de la formació inicial que, seguint les directrius ministerials, tenia alhora un perfil de generalista de primària i d'especialista. Les matèries de música i les pràctiques es van distribuir al llarg dels tres anys de durada dels estudis, la qual cosa permetia un procés d'evolució i de maduració dels coneixements que ens semblava essencial. La formació musical es va organitzar a l'entorn de quatre blocs: l'aprofundiment en els coneixements musicals (llenguatge, iniciació a l'harmonia, anàlisi musical, nocions d'història de la música); les matèries professionalitzadores (educació de la veu, nocions de direcció coral, informàtica musical); la formació en didàctica (que, a més de la didàctica específica, incloïa dansa i moviment, conjunt instrumental Orff), i les pràctiques d'especialitat, que es realitzaven al llarg de tot el tercer curs.

La diplomatura es va posar en marxa el curs 1992-1993, amb un grup de 16 estudiants de segon als quals es va adaptar el pla d'estudis per tal que, malgrat haver començat primer curs amb el pla de l'any setanta, es poguessin graduar amb la nova titulació.

En guardem un record inesborrable: van ser anys de feina frenètica, ens semblava que gairebé tot estava per fer, per provar, per experimentar, per revisar, per reformular... Inicialment disposàvem de poc professorat i cadascun de nosaltres vam haver de fer classes a vegades allunyades de la nostra expertesa. L'equip del 1980, que ja s'havia eixamplat amb la incorporació de Pere Godall (1982) i Joaquim Miranda (1987), va créixer molt ràpidament quan es va poder contractar professorat que anava cobrint necessitats específiques, i sense el qual no hauria estat possible accomplir aquesta tasca: entre molts altres, professorat associat com Ricard Gimeno, Xavier Torns, Núria Lluveras, Poire Vallvé, Quim Serra, Teresa Feliu, Elvira Querol i Albert Casals. I la consolidació de titulars com Cecília Gassull i Cèsar Calmell.

El treball en equip va continuar sent la pedra angular per avançar en la construcció de la nova titulació. Un treball d'equip compromès en l'educació dels mestres i dels infants, en el qual conflueixen l'exigència per la formació musical i una aproximació pròpia i coherent a la didàctica de la música. Aquesta manera de fer es va distingir per trets com la proximitat a les aules, la reflexió sobre la

pròpia experiència docent, el lligam amb la tradició de l'educació musical i la voluntat de continuar-la de manera innovadora, el compromís d'oferir als mestres materials de qualitat apropiats a les escoles i, en definitiva, l'esforç per convertir l'ensenyament de la música en una vivència rellevant per als nois i noies.

En aquest període també es van iniciar els programes de mobilitat d'estudiants en el marc del programa Erasmus (Viena, Lió, Coïmbra) i es va continuar col·laborant amb diferents institucions en l'àmbit la formació permanent del professorat, com en escoles bressol, centres d'infantil i primària, centres d'educació especial o escoles de música.

Els doctorats i la normalització de la recerca a la unitat de música

La integració del departament a la facultat va fer aflorar la debilitat (en les tres àrees que l'integren: música, plàstica i educació corporal) en l'àmbit de la recerca en comparació amb la resta de departaments de didàctica. En relació amb el professorat de música, el problema de la manca d'equiparació dels títols de música hi va tenir molt a veure, així com la prioritat que ens havíem marcat en el camp de la docència. Resolt el problema dels títols de música, que van equiparar-se a una llicenciatura a tots els efectes (1990), el vicerectorat de professorat, d'acord amb la direcció del departament, va impulsar un pla d'ajudes al llarg de cinc anys que consistia a substituir un percentatge important de la docència durant un any.

Cinc professors de música es van comprometre a fer la tesi. La reducció de la docència va ser essencial per assolir l'objectiu: entre el 1999 i el 2004 es van llegir cinc tesis relacionades amb l'educació musical. Les temàtiques tractades van ser, en general, l'embrió de les primeres línies de recerca que es van desenvolupar tant en l'àmbit de la didàctica de la música com de l'educació de la veu.

El curs 2003-2004 es va iniciar el doctorat de Didàctica de l'Educació Musical i de l'Educació Física 2003-2004, amb quinze alumnes; després del de la UB, va ser el segon sobre educació musical a Espanya. Amb el canvis en la normativa dels estudis de tercer cicle, el curs 2008-2009 es va iniciar en col·laboració amb el Departament d'Art de la UAB el màster oficial en Musicologia i Educació Musical, quelcom excepcional dins el panorama universitari espanyol: la musicologia i l'educació musical sota un mateix programa.

Com a fruit d'aquest període, l'equip de didàctica de la música es va obrir definitivament a la recerca. Aviat ens vam constituir com a grup de recerca, primer com a grup de recerca de la UAB (2006). Posteriorment, es va aconseguir el reconeixement de grup de recerca emergent (GRE, 2009-2013) i, des del 2014, com a grup de recerca consolidat, el que coneixem amb el nom de GRUMED. Les publicacions en revistes especialitzades i la participació en congressos d'àmbit

estatal o internacional van anar demanant diversificar les tasques (de docència en formació inicial i permanent i de gestió) que fins llavors havíem assumit.

A partir del curs 2007-2008 es van incorporar les primeres becàries de recerca, la majoria de les quals va culminar tot el procés fins a la presentació de la seva tesi doctoral. Laia Viladot, Carmen Carrillo i, posteriorment, Jèssica Pérez, Cristina González, Anna Godoy i Júlia Getino han estat persones que han contribuït —i estan contribuint— de manera decisiva a expandir i consolidar les diverses línies de recerca.

Actualment, la precarietat de recursos humans que pateix la universitat pública catalana ha provocat que passéssim d'una plantilla de nou titulars a dos titulars (Godall i Gassull) i dos agregats interins (Casals i Viladot).

El pla Bolonya i la fi de les titulacions específiques (2008-actualitat)

El canvi de pla d'estudis

La implantació d'un nou pla d'estudis (el tercer en quaranta anys!), el que coneixem com a pla Bolonya, es va produir a partir del curs 2010-2011. Entre molts altres canvis —la formació dels mestres ha esdevingut un grau de quatre anys de durada—, s'ha retornat a la concepció que la formació dels mestres per a les primeres etapes (infantil i primària) ha de ser, essencialment, una formació de mestre generalista. Com a conseqüència, les formacions d'especialitat han quedat reduïdes al que es denomina menció al títol de primària: 30 crèdits (en la nova concepció d'ECTS), d'un total de 240, que es cursen durant el quart any d'estudis.

I això ha donat lloc a una gran i preocupant paradoxa: mentre que als centres educatius s'ha consolidat —i es manté— la figura de l'especialista de música, la preparació musical dels nous graduats ha quedat reduïda al 20 % de la dedicació que havia existit fins aquell moment. Els quatre anys, per tant, no han garantit una preparació millor dels especialistes, sinó tot el contrari.

La formació de secundària, en canvi, s'ha dignificat: suprimint el CAP, s'ha instaurat una formació a nivell de màster, d'un any de durada, per tal que els llicenciats tinguin la capacitat per exercir a secundària. A la UAB se n'han organitzat algunes edicions, compartint o alternant la docència amb la UB.

El canvi generacional i les transformacions del perfil del professorat

Aquest context de canvi ha coincidit amb el relleu generacional entre el professorat de música. A més, en tota la universitat s'ha generalitzat la precarització

de les condicions de treball del professorat jove i s'ha consolidat un canvi de paradigma pel que fa a la contractació de nou professorat. Tot això està generant grans dificultats per equilibrar la dedicació a la docència, a la recerca i a la gestió per part de l'equip actual.

D'una banda, s'ha arribat al moment en què un nombre considerable de professorat permanent s'ha anat acollint a la jubilació. En contraposició, els greus problemes pressupostaris i les polítiques econòmiques del país no han permès contractar nou professorat estable i amb plena dedicació suficient per cobrir les places.

Al mateix temps, al llarg dels darrers anys, ja s'havien consolidat nous criteris per a l'accés del professorat universitari. Superar els barems d'acreditació de l'ANECA o de l'AQU, en els quals la recerca ocupa un lloc preeminent, ha esdevingut el requisit indispensable per assolir una plaça d'una certa estabilitat, mentre que la consideració de la docència ha anat quedant relegada a un pla molt secundari, si no inexistent.

Per al professorat dels estudis de formació de mestres, ja no només de música, sinó de totes les àrees, el canvi de paradigma ha estat especialment greu: s'ha vetllat cada vegada menys que el professorat que forma els futurs docents tingui contacte directe amb l'escola. El que compta és la capacitat per fer recerca, no l'experiència docent, de manera que hi ha un gran desconeixement de la realitat de la pràctica escolar, de les problemàtiques de les aules, de les transformacions dels centres, de les relacions entre escola i societat. I així, la formació inicial ha anat derivant cap a una preponderància de la teoria per damunt de la pràctica amb la dissolució progressiva d'un dels propòsits fundacionals de l'escola de mestres.

La importància de la recerca

Això no vol dir que la recerca no sigui essencial. És indispensable consolidar la recerca i que aquesta, més enllà de ser decisiva per acreditar-se, aporti coneixement per innovar la docència. Alhora, el professorat actual ha d'esforçar-se per teixir i consolidar xarxes de recerca —amb professorat d'altres àrees de coneixement, a la facultat i a altres universitats de l'entorn més proper o d'àmbit internacional— que li permetin desenvolupar projectes de recerca de qualitat, connectats amb altres contextos.

/ el futur...

Els principals reptes per al professorat de música actual estan centrats a consolidar de nou un equip docent i investigador potent que traci i desenvolupi les directrius per al futur més immediat. No menys important és aconseguir no perdre el contacte directe amb la realitat escolar i continuar avançant en la recerca, aconseguint projectes finançats propis o en col·laboració amb professorat d'altres àmbits.

Història de l'ensenyament de la música a l'Escola de Mestres de Girona

Lluís Brugués Agustí i Rita Ferrer Miquel

Tot i haver-se fundat el 1844, l'ensenyament de la música no va ser present a l'Escola de Mestres fins al 1914. Des de la seva fundació, l'escola havia experimentat diverses transformacions, com ara la incorporació a l'institut de batxillerat. Justament en aquest curs 1914-1915 és quan comença una nova etapa, amb la separació de l'escola masculina de l'escola femenina, situació que duraria fins a l'època de la Segona República; per ser més exactes, fins a l'any 1931, en què es van fusionar de nou. En la postguerra es produiria novament la separació, fins al 1967.

És a la Normal Masculina quan, en el Pla 14, trobem per primera vegada l'assignatura de Música, dins les quaranta que contenia. Dels quatre cursos i revàlida final, la música figurava en el primer i segon curs del pla d'estudis de mestre superior.

En aquest curs 1914-1915, entra de professor especial interí de música el violoncel·lista Tomàs Sobrequés Masbernà (1878-1945), que a més a més va ser un gran propagador de la música en tots els àmbits. El 1916, va guanyar les oposicions per a la plaça en propietat amb un tribunal format per Cassià Costal, Enric Morera, Josep Sancho Marraco i els professors de música de les normals de Tarragona i Lleida Josep Gols i Ramon Currià, respectivament. A partir del 1930 Tomàs Sobrequés també va ser professor de l'Escola de Mestres Femenina.

En l'aspecte pedagògic, els plans d'estudi que van anar sortint des de mitjans del segle XIX fins les primeres dècades del segle XX no van ajudar gaire a planificar i a explotar les possibilitats d'un ensenyament complet de la música. D'una Llei

del 1839 que poc feia referència a aspectes artístics, es va passar a un seguit de legislacions que en general no van satisfer mai el sector.

En un document de l'abril del 1918 dels claustres de les normals de mestres i mestresses de les 49 províncies espanyoles, dirigit al ministre d'Instrucció Pública, es feia palès el malestar general dels professors de música pel que fa als plans d'estudi d'aquest àmbit, i aconsellaven que en aquests centres l'assignatura ocupés el lloc que requeria la seva importància, o sigui, acceptant la reforma proposada pels professors del districte universitari de Catalunya.⁸

El 1931 va arribar el que ha estat, per a una gran majoria, el millor pla, l'anomenat Pla Professional, amb unes programacions avançades. Per primera vegada, es va donar a la música i als ensenyaments artístics la importància que es mereixen. Aquesta legislació va donar bons professionals i bons amants de la música, però malauradament va durar poc a causa de l'esclat de la Guerra Civil.

Atès l'increment d'horari assignat al professor Sobrequés en haver d'impartir docència als nois i a les noies, a partir de gener del 1931 es va contractar el violinista i mestre d'escola Josep Saló i Bos. No consta el temps que s'hi va estar, ni tan sols si mai hi va arribar a impartir docència, car els seus descendents no tenen constància d'aquest fet. En plena Guerra Civil, i a partir del curs 1938-1939, va prendre possessió una nova professora, Matilde Rodríguez Mora, nomenada en caràcter provisional per ordre de la Direcció General de Primera Ensenyança.

En l'àmbit de la Normal Femenina, des del 1914 i fins el 1920 exerciria, primer com a auxiliar no retribuïda, Dolors Jordà i Duran (1885-1961), la qual va prendre possessió oficialment el 19 de maig del 1915, amb un parèntesi com a professora de dibuix, i a partir del 1918 va tornar a exercir com a professora de música.

L'1 de febrer d'aquell any 1915 va entrar la professora especial interina Rosina Escalas de Ballester, de Palma de Mallorca, esposa del professor de Geografia i Història de l'Institut de Girona Rafael Ballester, i el 19 de novembre, en haver estat designada per el mateix càrrec, en virtut d'oposició, va cessar la professora Elisa Úriz Pi (Tafalla, 1893 - Berlín Oriental, 1979). El pas per Girona d'aquesta professora el cataloguem de providencial. Va deixar una vertadera empremta personal i professional a la Normal de Girona i per tot arreu on va passar. Havia pres possessió com a professora especial titular el 20 de novembre del 1915 i s'hi va estar fins l'any 1929, quan va obtenir el trasllat a l'Escola Normal de Tarragona i on es va casar amb el dirigent de la Unió General de Treballadors (UGT) Antoni Sesé, assassinat durant els fets de Maig del 1937 a Barcelona. L'any 1917 Elisa Úriz va fer una petició al ministeri competent per potenciar la música a l'escola que va tenir gran transcendència i el curs 1922-1923 la Junta d'Ampliació d'Estudis va pensionar-la per assistir als cursos de gimnàstica rítmica a Ginebra amb Émile Jaques-Dalcroze. Un escrit del curs 1924-1925 ens informa de la petició

d'Elisa Úriz en la qual va sol·licitar reiteradament la incorporació d'una prova de nocions de música per als deixebles de nou ingrés.

Elisa Úriz era germana de Pepita Úriz, professora de Ciències Naturals i pedagoga que va estar-se a Girona des del 1914 fins al 1921, any que es va traslladar a Lleida. Les dues germanes havien estudiat a l'Escola de Magisteri de Madrid i eren defensores entusiastes dels nous corrents pedagògics que van sorgir a Europa a principi del segle xx. Gràcies a les beques concedides per les autoritats espanyoles, van connectar amb aquestes tendències renovadores a Suïssa, Bèlgica i França, i després les van posar en pràctica a les escoles normals on se les va destinar. Per aquesta raó se les considera pioneres de l'Escola Nova més de cinquanta anys abans de l'expansió de les avantguardes pedagògiques. Les seves principals referències teòriques van ser Dalcroze, Montessori, Decroly, Claparède, Freinet i Piaget; les aportacions d'aquests pedagogs són avui reconegudes universalment, però a l'època de les germanes Úriz suposaven, en una Espanya subdesenvolupada, un desafiament radical a l'ensenyament i la moral tradicionals. Des de la seva joventut, les dues germanes van ser feministes i lliurepensadores, defensores dels drets dels infants i els drets socials de les dones.

L'absència a les aules de la professora Elisa Úriz mentre era a Ginebra es va suplir amb la professora gironina Emília Cla Vilar, que havia estat deixeble de la mateixa Normal de Girona. Els anys republicans no van ser negatius en l'àmbit musical a la Normal de Girona. Si bé el pla d'estudis no afavoria un ensenyament de qualitat, les circumstàncies de l'interès republicà per l'ensenyament, juntament amb la personalitat educativa dels directors de la Normal Cassià Costal i Miquel Santaló, i del professor Tomàs Sobrequés, vertadera ànima i impulsor de la majoria d'activitats musicals i culturals a la ciutat, van fer que aquells anys sorgissin unes promocions d'estudiants encara avui envejades. Després de la guerra, l'evolució de la Normal també reflecteix el tall històric que va representar el franquisme, el retrocés i la pobresa cultural que van patir les institucions sotmeses a un ideari anticatalà i retrògrad.

El 1940 va entrar en vigor el Pla Batxiller, amb dos cursos de carrera i sense la música. El 1942 se n'aplica un de nou, aquesta vegada de tres cursos; la música hi era present a segon i tercer, però amb deficiències notòries de planificació. L'any 1945, una ordre de 21 de juliol disposava que *"las actuales Escuelas Normales del Magisterio Primario se denominen en lo sucesivo Escuelas del Magisterio"*. El seu règim queda completament independent per a nois i per a noies. Així, apareixen dues escoles a Girona: la masculina, que el 1949 passa a denominar-se Jaime Balmes, i la femenina, Ramón Ruiz Amado. Aquesta fórmula duraria fins que, per ordre de 26 de juny del 1963, es va decretar la reunificació de les dues escoles. Aleshores es va imposar el nom d'Escuela del Magisterio de Gerona.

Pel que fa a professorat, l'any 1945 va morir el professor Sobrequés, moment en què hi va entrar Josep Viader Moliné, el qual hi continuaria ininterrompudament fins la seva jubilació, el 1985. Els professors Sobrequés i Viader, amb trenta-dos i quaranta anys de servei a la Normal respectivament, són sens dubte els professors de música que han marcat tota una època en el magisteri gironí.

El nom d'Escola Normal va ser rehabilitat per la Llei de 21 de desembre de 1965, i tres anys després, el 1968, es va escollir el nom d'Escola Normal Joaquim Ruyra. Aquesta nova denominació duraria poc, atès que el 1971 la Junta Nacional de Universidades va determinar que l'Escola Normal s'integrés a la Universitat Autònoma de Barcelona, amb el caràcter d'escola universitària i amb la denominació d'escola universitària de formació del professorat d'EGB.

Així doncs, la vida musical de l'escola es va anar adaptant als plans d'estudi vigents: en el del 1945, en el qual la música apareixia en els tres cursos; el del 1950, amb música a segon i tercer, i amb qüestionaris similars als del 1942. Cal recordar que durant molts anys —entre la dècada dels quaranta i la dels seixanta— la programació de la música a magisteri estava reduïda a unes lliçons de solfeig i a un repertori de cançons, sempre exceptuant aquelles excepcionalitats personals de cadascun dels professors que les impartien.

Quan va entrar el Pla 67, amb una tendència a retornar al Pla 31, van començar a arribar les noves pedagogies europees. La música es va incloure a primer i segon, i tercer es va destinar a pràctiques. L'any 1970 va arribar la Llei general d'educació, ja més coneguda per tothom, i el 1971 es formen els districtes universitaris. La professora Roser Busquets entra a la Normal el curs 1967-1968 i el 1980-1981 s'hi incorpora el professor Lluís Brugués.

Les transformacions posteriors ja són dels nostres dies i sobradament conegudes. Destaca, naturalment, la de l'any 1990, la Llei orgànica general del sistema educatiu (LOGSE). Des del curs 1991-1992 va començar, doncs, una nova etapa realment transcendent en la història de la música a les escoles normals. En el cas de Girona, l'escola es va adscriure a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat de Girona, es va crear la nova estructura acadèmica i de titulacions de mestres especialistes i generalistes de primària, entre les quals hi havia l'especialitat de música, juntament amb les d'educació física, llengua estrangera i educació infantil i primària. Per a aquesta primera etapa d'especialitat s'hi van incorporar Rita Ferrer, Jovita Anaya i Joan de la Creu Godoy que, juntament amb els professors Busquets i Brugués, van cobrir l'ensenyament de la música dels estudiants que acabaven un pla, van fer la formació dels mestres generalistes d'altres especialitats i es van iniciar els estudis de magisteri amb especialitat de música, que s'ubiquen a la Facultat d'Educació i Psicologia. En aquest període va créixer la necessitat de docents, ateses les diferents assignatures implementades,

i s'hi van incorporar els professors Mercè Rigau, Lúdia Monforte, Sílvia Sánchez i Miquel Alsina, en períodes intermitents.

Com que les lleis canvien, sense saber encara si les especialitats donarien els fruits desitjats en un principi, el 2006-2007 va entrar la LOE, que va modificar substancialment les especialitats, que van passar de ser una diplomatura de tres anys a estudis de grau de quatre anys, i els estudis de música es van modificar rebaixant les hores de formació i les assignatures. La Universitat de Girona, en els estudis de mestre menció música i el que l'especialitat de música van coexistir durant uns tres anys. Al llarg d'aquests darrers anys hi ha hagut, i encara hi són: Imma Pasqual, Marta Orts, Anna Ribera, Ivet Farrés, Neus Rossell i Marina Buj, que ha consolidat la plaça, i Miquel Alsina.

Cal destacar que alguns d'aquests professors han fet els estudis de doctorat i des d'aquell 1998 en què Lluís Brugués va aconseguir el títol de doctor, Joan de la Creu Godoy (2003), Miquel Alsina (2003), Marta Orts (2005), Rita Ferrer (2011) i Sílvia Sánchez (2014) han llegit la tesi.

L'educació musical a la Universitat de Lleida

Antoni Tolmos

Antecedents a la LOGSE

Els anys anteriors a les especialitats de mestre que va establir la LOGSE (1992), van ser anys en què la música era present a la Universitat de Lleida d'una manera força discreta i en matèries incloses en plans d'estudi generalistes en la formació de mestres. Això estava ubicat físicament a l'Escola de Mestres de la Universitat de Lleida, situada a l'edifici de Magisteri, carrer Sant Martí, avui dia enderrocat a causa d'aluminosi. La docència de les matèries de música inicialment estaven impartides per les professores Zulema Recasens i Maria Carme Grassa, i anys més tard s'hi va incorporar la professora M. Alba Herrera.

Tot i que la música no tenia un pes específic important dins dels plans d'estudi de mestre a la dècada dels vuitanta, també és cert que Lleida com a ciutat va viure uns anys de força esplendor de formació musical, sobretot en l'àmbit coral amb els cursos que organitzava l'Orfeó regularment i que aplegava molts joves

interessats a formar-se musicalment tant vocalment com per adquirir recursos didàctics per a l'escola de primària.

La LOGSE i la titulació específica

Amb la titulació específica de mestre en educació musical, l'any 1992 es va iniciar un període ric en formació gràcies a la generosa quantitat de crèdits específics de música que es repartien en els tres anys de diplomatura. Les matèries de llenguatge musical, formació instrumental, cant, didàctica de la música, agrupacions musicals, formació rítmica i dansa, història de la música i del folklore, i informàtica musical van garantir una preparació als futurs mestres que es complementava amb el període de pràctiques docents en el darrer semestre de la carrera.

L'any 1994 la Facultat de Ciències de l'Educació es va traslladar als afores de la ciutat i es va situar dins del Complex de la Caparrella. Un trasllat obligat, ja que l'edifici de Magisteri del carrer Sant Martí de Lleida es va veure afectat per aluminosi.

La nova titulació va fer necessari incrementar els professors de l'àrea de música. Després de la jubilació de les professores Zulema Recasens i Maria Carme Grassa, es van incorporar a l'àrea de música els professors Lluís Marc Herrera, Francesc Jové i Rosa Maria Tamarit. Més endavant s'hi incorporaria el professor Antoni Tolmos. També es comptava amb la col·laboració del professor Màrius Bernadó, del Departament d'Història de l'Art, i que intervenia en la matèria d'Història de la Música a Catalunya. Anys més tard, i en substitució del professor Lluís Marc Herrera, s'incorporaria el professor Oriol Sans, que va impartir docència durant vuit anys fins que el va substituir l'actual professor d'Història de la Música, Jordi Cano. L'any 2002 es va incorporar la professora Montse Jové, que es va especialitzar en les matèries que l'àrea de música intervenia en la titulació de mestre en educació infantil.

Van ser anys en què la titulació específica va donar bons fruits i van sortir desenes de mestres amb una bona formació per exercir com a especialistes de música. Prop ja de l'any 2008, les primeres sensacions del que acabaria sent el pla Bolonya (2008) no eren gaire optimistes i es veia a venir un important retrocés en la formació dels nous mestres, ja que es disminuïa enormement la quantitat de crèdits dins del pla d'estudis de mestre dedicat als especialistes de música.

El pla Bolonya 2008 i les mencions

Amb la nova ubicació de la facultat, ara ja integrada dins de la ciutat de Lleida, en el campus de Cappont, es va estrenar, a més d'edifici, la menció en educació musical nom que rebria la nova “especialitat”. Aquests nous estudis, en el cas de la Facultat d'Educació de Lleida, es reduïrien al primer semestre del darrer any de carrera (quart). En poc més de tres mesos s'havia d'intentar donar una formació el més digna possible a aquells estudiants que havien triat fer la menció. Ara més que mai caldria que els estudiants de menció de música portessin de fora un nivell tècnic musical interessant per poder aprofitar almenys els mesos de menció en l'adquisició de coneixements en didàctica, ja que no hi hauria temps material de poder aprendre gaire aspectes tècnics de música, tot i ser imprescindibles per poder exercir de forma digna.

Després d'uns anys de pla Bolonya, podem afirmar que aquest pla ha estat un veritable pas enrere en la formació de nous mestres en educació musical. Al poc temps de formació, quatre mesos, també hi afegim altres problemes de tipus administratiu. Les noves mencions estan sotmeses a control de matrícula constant. Això vol dir que, inicialment, si una de les mencions no arriba a tenir un mínim de quinze estudiants matriculats, el vicerectorat podria decidir desactivar-la. Això ha provocat haver d'acceptar estudiants amb poc nivell musical en els darrers anys, però que amb la seva matrícula ajudaven a arribar al mínim necessari per mantenir activa la menció. Aquest fet no ha ajudat gaire a tenir un bon nivell de sortida d'aquests mestres. Tot i això, des de l'àrea de música s'ha anat incrementant un mica cada any l'exigència als matriculats de menció, fet que ha resultat que en els dos darrers anys no s'hagi arribat a les quinze matrícules necessàries, de moment sense que hi hagi notícies sobre la desactivació de la menció de música.

Pel que fa al professorat, l'any 2016 es van jubilar la professora M. Alba Herrera i el professor Francesc Jové, i van ser substituïts per les noves incorporacions de les professores Anna Pachón, de Didàctica de la Música, i Iolanda Dolcet, de Cant.

En l'actualitat, 2017, l'àrea de música està formada per cinc professors, dels quals un és a temps complet, col·laborador doctor permanent, i quatre són professors associats a temps parcial. En el curs 2017-2018 s'iniciarà la sisena promoció de menció de musical, en la qual en aquest moment hi ha deu estudiants preinscrits.

L'Educació musical a la Universitat de Tarragona (Rovira i Virgili)

Montserrat Rios

Els antecedents musicals a la LOGSE

Els antecedents musicals dins els estudis de mestre els trobem als anys seixanta a l'Escola Normal del Magisteri. En aquests anys es va incorporar a l'escola el catedràtic de música i professor Pío Tur, que va contribuir a situar la música com una disciplina universitària.

La Ley general de educación (LGE) del 1970 estimava entre altres millores el currículum escolar i l'educació, però això no va garantir la preparació dels mestres per tal de poder formar els seus alumnes en l'educació musical.

Als anys vuitanta, gràcies a les iniciatives d'associacions de pares i mares, es van començar a contractar músics per tal de donar música en educació primària.

Més tard va ser els ajuntaments, amb col·laboració de la Diputació, els que van contractar molts especialistes de música formats, majoritàriament, a l'Escola de Pedagogia Musical.

La LOGSE

L'especialitat de música en la formació de mestres va començar simultàniament a la creació de la URV (abans Divisió VII de la Universitat de Barcelona).

A Tarragona aquesta especialitat va començar amb molt pocs recursos materials i amb un pressupost baix. L'Escola Normal va desaparèixer i es va integrar a la Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia. Tot el professorat de l'àrea de música va continuar depenent del Departament d'Història i Geografia (actualment Departament d'Història i Història de l'Art). La URV no ha creat mai un departament de didàctiques específiques, amb les conseqüents dificultats per defensar molts aspectes pedagògics i de contractació de personal docent.

El professorat que va començar a ensenyar les noves matèries va ser el que tenia: Isabel Sans, Joaquim Icart i Montserrat Rios.

Posteriorment va ser necessari incrementar els professors de l'àrea de música i es van contractar com a professors associats Enriqueta Barniol, Agustí Bruach i Markus Schikora.

Durant aquests anys, aquesta titulació específica va atraure molts músics i es van titular molts mestres que van guanyar places com a especialistes de música a les escoles de les comarques tarragonines.

El pla Bolonya i les mencions

Amb l'arribada d'aquest nou pla d'estudis, la URV va obrir dos campus: la Seu del Baix Penedès i el Campus Terres de l'Ebre. A Tarragona i al CTE es pot cursar el grau de mestre amb menció de música. Els alumnes de l'SBP que volen fer la menció de música s'han de traslladar a Tarragona.

Les assignatures de la menció es cursen entre segon, tercer i quart curs per als mestres d'educació primària i entre tercer i quart curs per als mestres d'infantil.

Aquest pla es va implantar amb molta desinformació sobre el nom dels títols i les necessitats reals d'especialistes a les escoles. Fruit de tot això, i afegint els pocs crèdits que es donen per aquesta menció, ens trobem amb pocs alumnes que la vulguin realitzar. Alguns alumnes (els més preparats) pensen que amb el títol del conservatori ja en tenen prou i prefereixen acabar el grau de mestre amb un altra de les mencions que ofereix la URV.

Professors de música que han col·laborat els últims anys a la URV: Jordi Màndoli, Anna Cazorra, Diego Calderon.

Professorat actual: Montserrat Rios, TEU; Rosa Tamarit, professora col·laboradora; Enriqueta Barniol, Montserrat Canela, M. Carmen Domingo, Maria Fontcalda Vidal, Joan Carles Fabra, Joan Vidal i Margarita Celma, professors associats.

Més Música a la URV

El curs 1990-1991, quan a Tarragona encara existia la Divisió VII de la UB, la professora Montserrat Rios va crear una coral universitària que un any més tard es va convertir en la Coral de la URV.

Fins ara la Coral de la URV ha mantingut una alta activitat de forma ininterrompuda. Ha participat en grans produccions amb orquestres en festivals i en concursos nacionals i internacionals.

Molts dels estudiants de la URV (de la FCEP o d'altres estudis i/o facultats) s'han beneficiat d'aquesta activitat musical d'alt nivell, cosa que els ha permès ampliar la seva dedicació a la música dins la universitat.

El curs 1999-2000 es va crear l'Orquestra de la URV, dirigida al començament per Markus Schikora i posteriorment per Tomàs Grau i Marcel Ortega (el director actual).

Durant l'últim curs hem tingut dues formacions instrumentals: l'Orquestra i la Banda de la URV.

El curs 2006-2007 es va crear l'Orfeó de la URV, també fundat per Montserrat Rios, per tal de donar resposta a moltes persones que volien cantar a la coral de la URV. Per temes de nivell musical i de grandària es va optar per la creació d'aquest nou grup.

Actualment unes cent cinquanta persones participen en les activitats de l'Aula Música de la URV.

Història dels ensenyaments musicals a la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna de la Universitat Ramon Llull

Reina Capdevila Solà

Els antecedents (inici fins a l'any 1992)

Les arrels de la facultat actual cal buscar-les en la fundació l'any 1948 de l'Escola del Magisteri de l'Església Sagrat Cor per part del doctor Lluís Urpí. En el quadre de professors hi trobem l'escolapi Miquel Altisent com a professor de música. Reconegut musicòleg gregorianista, també era professor al Conservatori Municipal i al Seminari, i va exercir la docència a l'Escola de Mestres fins el curs 1959. Durant els dos últims cursos el va ajudar la professora Mercè Salietti, coneguda per la seva tasca de preparar nens per entrar a l'Escolania de Montserrat.

Pel fet de ser una Escola de l'Església tenia autonomia en els seus plans d'estudi, i a més d'acomplir amb el currículum estatal hi va afegir un conjunt de matèries que feien el pla d'estudis molt més complet. D'aquest primer pla d'estudis cal remarcar, a més de fer música i cant gregorià durant els tres cursos, un curs pràctic de cants escolars i classes de declamació (Riera, 1998).

A partir dels cursos 1957-1958 es va incorporar la professora Maria Antònia Barnils Lluch, organista de l'església parroquial d'Alella, que en va ser professora fins el curs 1971-1972. Va començar encara amb el Pla 50, fins a l'any 1968, que es van regir pel Pla del 67. Aquest nou pla i amb l'Ordre ministerial del 27 de maig de 1971, en els quals es donen les normes per l'ingrés directe al cos del Magisteri Nacional Primari, les assignatures han de ser obligatòriament les mateixes que les de l'escola de mestres estatal (Olivé, 1994). En aquests moments a l'ensenyament de la música es donava prioritat a la cançó i la flauta de bec. En els darrers anys la va ajudar el professor Alipio Rozas Bravo.

Al curs 1971-1972 l'Escola Normal es va transformar en escola universitària i es va traslladar al carrer Marquès de Santa Anna i, ja amb el nom de Blanquerna, s'hi va incorporar la professora de música Maria Serrano, que va substituir Maria Antònia Barnils. La cançó, l'alfabetització musical, la flauta de bec i la instrumentació Orff eren els eixos de la pedagogia musical del moment.

El curs 1982 es va contractar la professora Maria Lluïsa Abram, que va compartir docència amb Maria Serrano fins el curs 1985-1986, portant a terme l'Expressió Musical i la seva Didàctica com a matèria troncal al tercer curs de les especialitats de ciències humanes, filologia i ciències, i al segon curs de preescolar, d'acord amb el Pla 70 (Olivé, 1994).

Al curs 1986-1987 s'hi va incorporar Jordi Casanova, que va rellevar Maria Serrano, i l'any següent, Josep Gustems.

A finals dels anys noranta l'escola es va traslladar a la seu actual, al carrer del Císter de Barcelona. L'any 1991 es va aprovar el reconeixement de la Universitat Ramon Llull, de la qual Blanquerna n'és membre fundador, i l'any 1996 es van fusionar creant la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació.

Entre els cursos 1989-1990 i 1999-2000 es va dur a terme un curs de postgrau per a mestres que volguessin aconseguir l'especialitat de música. Per a aquest curs es va comptar amb un equip de professors de diferents disciplines (rítmica, educació sensorial, dansa, veu, direcció coral, percussió mètodes de pedagogia musical...), en un primer moment coordinat per Jordi Casanova i a partir del segon curs pels professors Josep Crivillé i Ramon Vilar. Aquest postgrau va ser l'embrió del que després seria el currículum del mestre especialista de música dins de la LOGSE.

Des del 1979 i fins a l'actualitat l'Escola de Mestres organitza l'escola d'estiu per a mestres en actiu, en la qual la música sempre ha tingut un espai destacat amb cursos de formació vocal, instrumental, metodologies, moviment i dansa tant per a l'etapa de primària com a infantil, i que compta amb la presència de grans professionals que han ajudat a que la música a l'escola sigui millor.

L'època daurada: titulació específica i reconeixement acadèmic (1992-2008)

La LOGSE (1990) va introduir canvis profunds en el sistema educatiu, i va oferir la possibilitat d'implementar la figura de mestres especialistes. Van ser anys d'il·lusió i treball, de lluita per aconseguir una formació de qualitat per als mestres responsables de la formació musical dels infants de les nostres escoles. Es va consolidar un equip de professorat que creu que la música és un dret de tots els infants i que cal arribar a tots els nens i nenes del nostre país.

El curs 1992-1993, per afrontar el repte de l'especialitat, es van incorporar a l'àrea de música Mercè Fonts i Reina Capdevila (que ja formaven part de l'equip de professorat dels cursos del postgrau) per substituir Josep Gustems. De seguida, amb la implementació dels tres cursos d'especialistes i la música a les altres especialitats, va caler més professorat, i durant uns anys van impartir classes Marta Farrús i Maria Antònia Guardiet. El curs 1994-1995 va tornar la professora Maria Lluïsa Abram, que ja havia col·laborat en etapes anteriors.

A partir del curs 1999-2000, Jordi Casanova va abandonar la docència universitària per dedicar-se de ple al cant, Mercè Fonts es va jubilar i es van incorporar Antoni Miralpeix, Eva Martínez i Maria Àngels Torras. També, per poder abastar tots els cursos, es van poder contractar mestres en actiu que compaginaven la feina a l'escola i a la universitat, com ara Elisenda Martí i Núria Gibert, tots professors amb titulació de música i experiència didàctica. Van ser anys de consolidació que van atorgar valor a les bones pràctiques buscant escoles amb mestres de referència i oferint experiències internacionals als estudiants amb viatges d'estudis a diferents seus europees de pedagogia musical (Suïssa, França, Hongria, Àustria...).

A més de la dedicació a l'especialitat de música es considera necessari vetllar per la formació de tots els mestres, amb una sensibilitat especial per als mestres d'educació infantil, de manera que, a més de les matèries troncales, es van oferir optatives específiques de la primera infància amb èmfasi en l'etapa 0-3 i amb matèries específiques per als estudiants d'educació especial (s'incorpora Patricia Martí).

La necessitat d'introduir la recerca dins de l'àrea de música ha portat una part de l'equip a fer el doctorat i a defensar tesis: Reina Capdevila (2008) i Antoni Miralpeix (2014).

El pla Bolonya i la fi de les titulacions específiques (2008-actualitat)

El canvi de pla d'estudis, conegut com el pla Bolonya, es va implantar a partir del curs 2010-2011. El pas de la diplomatura al grau va apostar més pel mestre generalista i les especialitats van passar anomenar-se mencions al títol de primària o d'infantil, amb una càrrega de 30 crèdits ECTS i una reducció substancial de crèdits de formació musical. El grau amb les seves mencions ha suposat, doncs, una pèrdua en la formació dels que seran els responsables de la vivència musical a les escoles. Durant molts anys aquesta formació havia estat concentrada al quart curs. A partir del curs 2016-2017 un canvi d'organització ofereix les matèries de menció a partir de segon curs, brindant així la possibilitat de fer

una formació més llarga. A partir del curs 2011-2012 Glòria Prat s'incorpora a l'equip de professors.

Blanquerna des de sempre ha atorgat un valor especial al cant. L'any 1995 el director Ramon Vilar va iniciar la coral Blanquerna i des del curs 2013-2014 ha passat a les mans de la directora Eva Martínez, que ofereix a tot l'alumnat la possibilitat de cantar a veus en un assaig setmanal des de primer curs.

En els cursos de grau, i per a tot l'alumnat, la música forma part d'un mòdul interdisciplinar artístic en el qual l'estudiant entra en un procés creatiu de caràcter multidisciplinar que posa èmfasi en la capacitat creativa i potencia la capacitat d'innovar, crear, preguntar i recercar dels futurs mestres.

L'equip de professors de l'àrea de música continua proposant optatives, tant per als estudiants de la menció de música com per a la resta d'estudiants, creant possibilitats de viure la música en el si de la vida universitària, en espera de temps millors.

L'educació musical a la Universitat de Vic

Sebastià Bardolet Mayola

Els inicis de la UVic i la figura de Joaquim Maideu

Per parlar de l'aportació a la pedagogia musical de la Universitat de Vic, cal referir-nos a l'antecedent immediat que representa l'Escola Universitària Balmes de Formació del Professorat, creada el 1977 a l'empara del Patronat del Col·legi Sant Miquel i que donaria lloc a la Fundació Universitària Balmes i, amb els anys, a la recuperació de la Universitat de Vic el 2007.

És en el plantejament innovador que es va fer en aquell moment dels estudis de magisteri, encara sota la Llei general d'educació del 70, que elevava els estudis de mestre a universitaris, que trobem una aposta valenta i convençuda per l'expressió artística i molt concretament per la música. En realitat no sorprèn si tenim en compte que en el nucli de l'equip humà que va engegar el projecte hi havia, amb Josep Vernis o Joan Anguera, el músic Joaquim Maideu, director en aquell moment de l'Escola de Música de Vic, col·laborador directe d'Ireneu Segarra i membre fundador de l'Escola de Pedagogia Musical (Garrigosa, 2013). La simbiosi d'aquests dos elements, un plantejament valent i un personatge totalment

compromès amb la pedagogia musical van fer que els mestres de les primeres promocions, més enllà d'una preparació musical que, en general, no tenien per la seva escolaritat, sortissin amb la sensibilitat i la inquietud de saber que si volien ser bons mestres havien de saber cantar i fer de la música una eina de transversalitat, de socialització i d'aprenentatge de primer ordre. Durant aquests anys, la música va ser una assignatura comuna de totes les especialitats i específica en l'especialitat anomenada en aquell moment de preescolar, en la qual l'any 1989 es va incorporar Teresina Maideu com a especialista. Joaquim Maideu va elaborar materials que tenien com a referència tant la proposta d'Ireneu Segarra com la influència del seu contacte amb el mètode Kodály. La creació, l'any 1984, d'Eumo Editorial va ajudar a mantenir i difondre la seva aportació amb la publicació de llibres com *Assaig* (1988), *Llibre de cançons: Crestomatia de cançons tradicionals catalanes* (1992) o *Instruments musicals* (1995).

Amb el canvi de legislació de la LOGSE, que va introduir la música com a matèria curricular a la nova etapa de primària, les escoles de magisteri van oferir l'especialitat de música per formar els nous especialistes. Maideu va dissenyar una proposta perquè Vic també comptés amb aquesta oferta, proposta que finalment no va tirar endavant. Joaquim Maideu va morir sobtadament el 1996, just quan acabava d'engegar una altra iniciativa que va tenir continuïtat en el futur, la Coral de la UVic. Jaume Ayats, filòleg i etnomusicòleg acabat d'arribar de París, va prendre el relleu durant una etapa breu de dos cursos. El músic i professor Lluís Solé s'hi va incorporar després, en una etapa ja de consolidació i creixement dels estudis universitaris que va conduir a la recuperació de la Universitat de Vic el 2007.

Posteriorment al període inicial i de consolidació, l'àrea de música va seguir a càrrec de Jaume Ayats amb un enfocament de continuïtat del llegat de Joaquim Maideu. El Departament d'Expressions era responsable d'una gran assignatura de 12,5 crèdits compartida entre les àrees de visual i plàstica, audiovisual i música. Encara com a diplomatura de mestres, tots els alumnes de primer curs cursaven aquesta gran assignatura, de la qual es destinava una tercera part a ensenyaments musicals. Enfocada a oferir els fonaments musicals que qualsevol mestre ha de tenir per desenvolupar les tasques docents amb recursos didàctics vinculats a la música, el cant i els enfocaments etnomusicològics de John Blacking van ser dos dels grans elements essencials d'aquesta assignatura. Paral·lelament, l'alumnat que cursava l'especialitat d'infantil tenia una segona assignatura d'aprofundiment en els recursos didàctics musicals per a l'etapa de 0-6 anys.

De l'etapa post-Maideu a la menció de música

A partir del 2000 es van produir, paulatinament, un seguit de canvis estructurals i de personal que porten a la configuració actual.

El Departament d'Expressions va fusionar-se amb el d'Educació Física creant-se un macrodepartament que es va anomenar Expressions Artístiques, Motricitat Humana i Esport. S'hi van incorporar els professors Mercè Carrera (que va substituir la professora Eva Mayo, que impartia la classe de música a la diplomatura d'Educació Infantil) i Lluís Solé, que des d'aleshores ençà configuren l'àrea de música. Un enfocament compartit per ambdós docents i centrat en una visió inclusiva de la música van esdevenir elements clau de la progressiva transformació del paper de la música a la Universitat.

La coral universitària continuà la seva activitat d'assajos i concerts a càrrec de Sebastià Bardolet.

Amb el canvi de programes i estructura generat per l'EEES, la diplomatura de mestres va passar a ser el grau en Educació Primària i el grau en Educació Infantil. Aquest moment es va aprofitar per tornar a reivindicar la vella aspiració de Maideu d'iniciar l'especialització en música. Gràcies al suport institucional, especialment del degà de la facultat d'aquell moment, Pere Pujolàs, es van aconseguir dues grans fites:

- L'assignació de la música, juntament amb les altres arts, com a assignatures no estàndard, cosa que permet més hores lectives.
- La creació de la menció de música tant per a alumnes d'educació primària com per a itinerari d'infantil.

El 2013 es va crear l'Orquestra Inclusiva de la Universitat de Vic. Es tractava d'un projecte pioner basat en l'aplicació de criteris d'accessibilitat. Una orquestra oberta a tothom sense cap limitació per a la participació i sense requeriments de coneixements musicals previs. Des de la seva creació, ha comptat amb un nombre de participants que ha oscil·lat entre els vint i els cinquanta. Aproximadament un 10 % d'aquests venen sense haver mai fet música ni saber tocar un instrument.

En aquests anys han realitzat concerts periòdics, tant com a formació en solitari com amb la coral.

Consideracions finals

El present capítol ha permès mostrar de forma breu, però rica, la història de les universitats catalanes, emmarcada en les quatre etapes que ja assenyalàvem en iniciar el capítol. Més enllà d'aquestes etapes, i analitzant el recorregut individual de cada universitat, es fa necessari subratllar alguns elements fonamentals i transversals que impregnen els diversos relats.

En primer lloc, destaquem la importància cabdal dels que van iniciar el camí i d'aquells qui, en temps molt adversos, van creure i lluitar per una educació musical com a part intrínseca i essencial d'un mestre. Són especialment remarcables els qui es van erigir com a referents durant la primera etapa (per exemple, Maria Cateura a la UB), així com els qui van impulsar una educació musical de qualitat i d'inspiració europea en les noves universitats. Precisament cal remarcar aquesta obertura al que passava en països europeus musicalment avançats que mostraren molts dels referents en universitats com la UAB, la UB o la UVic en uns moments en què el país tot just s'obria a l'exterior.

En segon lloc, cal ser conscients de la importància dels anys noranta, amb el creixement i consolidació de l'àrea gràcies a la titulació específica de mestre de música i l'augment de professorat en totes les universitats. Aquesta evolució, però, desgraciadament, s'ha posat en perill a mesura que ens hem endinsat en el segle XXI.

I en tercer i darrer lloc, és imprescindible posar de manifest la incertesa actual. S'estan vivint uns moments claus en què variables com la importància de la recerca o les relacions internacionals i institucionals juguen un paper molt destacat. Aquest marc també està lligat amb tres factors més: a) la pèrdua de professorat soferta per la crisi econòmica; b) els nous plans d'estudi universitaris i escolars (en els quals la música té clarament menys pes); i c) una carrera docent que no prioritza perfils professional que tinguin experiència docent.

Finalment, volem tancar aquest capítol amb un agraïment a tots els autors que l'han fet possible. Aspirem que l'esforç realitzat serveixi tant de reconeixement a totes les persones que estan i que han treballat per a l'educació musical en el marc de la formació inicial de mestres com de mirada retrospectiva que permeti enfocar millor el present i el futur en un context poc favorable com el que s'està vivint.

L'ensenyament musical a la universitat⁹

Xosé Aviñoa Pérez

Per parlar de manera integral de l'ensenyament musical no es pot oblidar la trajectòria que ha tingut el que hauríem de denominar "ensenyament universitari" per distingir-lo de l'ensenyament superior que s'imparteix en conservatoris i centres de formació musical en els nivells més alts. Aquest ensenyament en els orígens s'impartia en el marc de la branca de ciències aplicades, juntament amb aritmètica, geometria i astronomia, el denominat *quadrivium*, i quan, per l'evolució del pensament i el coneixement, la música va passar a l'àmbit de les arts, va anar desapareixent de l'entorn universitari, reduint-se a un estudi tècnic de pràctica instrumental o de composició.

A partir del moment en què van aparèixer amb força els estudis de musicologia, derivats del concepte germànic de *Musikwissenschaft* o ciència de la música, hi va haver un moviment de retorn dels estudis sobre música a les universitats, però a casa nostra aquest moviment va ser lent, perquè durant el franquisme aquesta ciència estava en mans del clero i, per tant, no admetia grans canvis.

Si bé ja hi havia hagut uns precedents en les classes que Higiní Anglès havia impartit a la Universitat de Barcelona el 1935, el primer pas en aquesta direcció a la universitat espanyola el va fer el professor i director de cors Oriol Martorell, que a partir del 1970 va impartir classes d'història de la música al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona. Tot i que aquesta matèria ja s'impartia als conservatoris com a teoria, l'enfocament rigorós i estretament vinculat als moviments culturals i artístics de cada moment de les classes de Martorell va significar un canvi radical en el procés de reintroducció de la música en els estudis universitaris.

Altres universitats espanyoles van seguir l'exemple de la Universitat de Barcelona, algunes de les quals també van introduir estudis d'aquest àmbit, tot preparant el desplegament de la futura carrera de Musicologia. La primera universitat que va aconseguir articular tot un programa de segon cicle (quart i cinquè de carrera) sobre estudis musicals fou la d'Oviedo, gràcies a la iniciativa, empena i orientació del professor Emilio Casares. En aquell programa s'impartien ensenyaments sobre història, formes, anàlisi musical o paleografia musical atorgant-los una

clara tendència als estudis sobre música antiga, especialment dels segles ^{XVI-XVIII}, que a Espanya havien estat els més prolífics de la seva història. Hi ajudava el fet de disposar de riquíssims arxius eclesiàstics en què dormien materials de vàlua diversa que els alumnes van començar a regirar per tal de complir amb les exigències de la carrera.

A Catalunya el propòsit d'implantació d'uns estudis de segon cicle de musicologia va reunir les forces vives del moment, Martorell per la Universitat de Barcelona i Francesc Bonastre per la Universitat Autònoma de Barcelona, que havien negociat amb les autoritats polítiques acadèmiques proposar una especialitat compartida, afegint-hi altres professors, com els provinents del Consell Superior d'Investigacions Científiques. Tanmateix, a la sobtada mort de Martorell, el 1996, els responsables de la UAB s'apressaren a sol·licitar el títol per a la seva universitat i el 1997 els el va ser concedit, en detriment dels plans integradors que deixaven fora la UB.

Des de llavors, els estudis de musicologia, que han passat de ser només de segon cicle a llicenciatura completa i, actualment, grau, s'imparteixen en aquella universitat, en competència amb uns estudis de denominació similar impartits al Departament de Musicologia de l'Escola Superior de Música de Catalunya. Són estudis de quatre cursos als quals cal sumar un màster d'un curs que, sota la denominació de màster en Musicologia, Pedagogia Musical i Música Antiga, es realitza amb el Departament de Didàctica de l'Expressió Musical de la UAB i el Departament de Música Antiga de l'ESMUC. Així mateix, s'hi pot cursar el cicle de doctorat, que ha donat pas a una variada generació d'experts en musicologia, habitualment especialitzats en músiques antigues i en les metodologies pròpies d'aquests estudis. Els factors principals d'aquesta especialitat són, a part de Bonastre, ja jubilat, els professors Maricarmen Gómez, Josep Maria Gregori, Jordi Ballester, Cèsar Calmell o German Gan, entre d'altres.

Per la seva banda, el Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona, escapat de la seva participació en l'especialitat de musicologia d'una manera tan singular, va mantenir la docència en història de la música, història de l'òpera, música catalana, història del jazz, història de la música cinematogràfica i altres matèries afins, atès que disposava no només de personal docent suficient, sinó sobretot de nombrosos estudiants interessats en aquestes matèries. Els principals factors d'aquesta docència són els professors Jaume Carbonell, Magdalena Polo, Josep Lluís i Falcó, Jaume Radigales i Oriol Brugarolas, a més de qui signa aquestes ratlles.

D'aquí va derivar el fet de disposar, primer, d'un doctorat amb menció de qualitat, denominat Música a l'Espanya Contemporània, realitzat entre les universitats de Barcelona, Granada, Oviedo i Santiago de Compostel·la (2000-2006) i, des del 2009, d'un màster denominat Música com a Art Interdisciplinària que any rere

any acull nombrosos alumnes interessats en el treball, la reflexió, l'aprenentatge i la creació musical actual vista des de l'òptica de la interrelació amb les arts, la gestió i la promoció. D'aquest màster també es deriven propostes de doctorat que cada any fent possibles estudis sobre música de relleu.

Ambdues propostes d'estudis musicals existents a la universitat catalana són perfectament compatibles, atès que són propostes de caire diferent que fan possible que l'estudiant potencial pugui optar per dues visions complementàries: la de la UAB, centrada en els procediments musicològics acadèmics clàssics, i la de la UB, oberta a una visió més contemporània, interdisciplinària i sensible a la música viva actual.

La musicologia a la universitat catalana

Jordi Ballester

L'estudi de la música com a fenomen històric, social, filosòfic i acústic gaudeix d'una llarga i arrelada tradició a Catalunya. Aquest tipus d'apropament al fenomen musical és el que, juntament amb els estudis teòrics i analítics, anomenem *musicologia*.

La musicologia és una disciplina que va néixer al segle XIX amb vocació de recerca científica i que forma part indissociable de les ciències humanes, justament perquè el seu objectiu principal és estudiar la relació de la música amb l'ésser humà i la societat.

A banda dels primers diccionaris de música i d'algunes monografies dedicades a la història de la música local que es van publicar a casa nostra durant el segle XIX, la recerca pròpiament musicològica es va iniciar a Catalunya amb els treballs de Felip Pedrell i Sabaté (1841-1922) a les darreries d'aquell segle.¹⁰ Pedrell va plantejar la recuperació del nostre patrimoni musical tant des del punt de vista històric com del folklòric, i es va dedicar a la transcripció i estudi de la música del nostre passat (partitures) i a la reivindicació dels nostres compositors (biografies), al mateix temps que posava en valor la cançó popular. La seva obra es va difondre a través de monografies, diccionaris i revistes musicals amb la idea d'arribar a un públic ampli i, sobretot, amb una voluntat educativa de proporcionar materials i estudis crítics als músics de l'època. El 1917, Pedrell va llegar la seva biblioteca personal a la Biblioteca de Catalunya (aleshores la biblioteca

de l'Institut d'Estudis Catalans, que depenia de la Diputació de Barcelona) amb l'objectiu que les seves investigacions musicològiques tinguessin continuïtat i es fomentessin d'una manera institucional. El resultat d'aquella donació va ser la creació del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya (posteriorment anomenat Secció de Música). Però la figura de Pedrell també destaca perquè va ser ell el primer a introduir la història de la música als ensenyaments universitaris: ho va fer als Estudis Universitaris Catalans (EUC), institució sense reconeixement oficial creada el 1903, com a reacció a la negativa de la Universitat de Barcelona a acceptar el català com a llengua vehicular.¹¹

No obstant això, van haver de passar trenta anys abans que la història de la música s'incorporés a l'ensenyament universitari oficial. Va ser el 1933, en plena Segona República espanyola, quan la Universitat de Barcelona —ja del tot catalanitzada— va incloure en els seus plans d'estudis l'assignatura d'Història de la Música i en va encarregar la docència a Higiní Anglès i Pàmies (1888-1969). Aquesta docència, però, es va acabar amb la Guerra Civil. Higiní Anglès era el principal continuador de l'obra de Pedrell: n'havia estat deixeble i va ser qui va assumir la direcció del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya. De fet, va ser en aquesta institució —i no pas a la Universitat de Barcelona— on durant els anys vint i trenta Anglès va dur a terme bona part de la seva extensíssima i reconeguda tasca com a musicòleg, una tasca que inclou catàlegs de manuscrits, edicions musicals i monografies que encara avui són referència ineludible per als investigadors. Format inicialment a Catalunya, Anglès havia ampliat els seus estudis a les universitats alemanyes de Friburg i Göttingen i, per tant, en ell van convergir la formació humanística universitària i el rigor científic germànic.¹² Durant aquells anys, Higiní Anglès era un jove mossèn proper a l'avantguarda intel·lectual i als moviments catalanistes, però la Guerra Civil va fer canviar radicalment els seus posicionaments. La seva condició d'eclesiàstic el va acostar als centres de poder del règim franquista, fet que el va mantenir al capdavant del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya, que va passar a anomenar-se Biblioteca Central. Tanmateix, la gran aportació d'Anglès a la musicologia espanyola d'aquest període va ser la posada en marxa de l'Instituto Español de Musicología (IEM), centre depenent del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), creat per decret ministerial l'any 1943¹³. L'Instituto es va fundar amb la missió d'inventariar la música històrica espanyola, publicar estudis i edicions musicals, crear una secció de folklore espanyol i desenvolupar un arxiu i una biblioteca especialitzada, a més d'organitzar conferències i cursos monogràfics sobre musicologia.¹⁴ Tot i així, Anglès va continuar provant d'introduir la musicologia a la universitat i, l'any 1947, el CSIC va crear a la Universitat de Barcelona l'anomenada càtedra Felip Pedrell —reconeguda oficialment al BOE l'any 1954— amb la qual es volia fundar una escola espanyola de musicologia.¹⁵

No obstant això, es tractava d'una càtedra de caràcter honorífic que impartia cursos d'extensió universitària (és a dir, que era un ensenyament no reglat). Anglès es va ocupar de la càtedra només durant cinc mesos, del febrer al juny del 1947, perquè aquell any va ser nomenat president del Pontificio Istituto di Musica Sacra, a Roma, des d'on tanmateix va continuar dirigint el Departament de Música de la Biblioteca de Central i l'Institut Español de Musicología. Lògicament, les tasques quotidianes en aquestes institucions eren realitzades per col·laboradors escollits per Anglès. Entre els més rellevants cal esmentar Miquel Querol Gavalda (1912-2002), Josep Subirà Puig (1882-1980), *Marius Schneider* (1903-1982), José Gonzalo Zulaika —*Padre Donostia*— (1886-1956), Francesc de Paula Baldelló i Benosa (1887-1977), Emili Pujol i Vilarrubí (1886-1980), Joan Tomàs i Parés (1896-1967), Josep Romeu i Figueras (1917-2004) i Santiago Macario Kastner (1908-1992).¹⁶ A banda de la feina d'investigadors, molts d'ells també van assumir la tasca de realitzar conferències, cursos i cursets per difondre la musicologia. En aquest sentit Miquel Querol va ser especialment actiu, ja que va impartir, entre el 1957 i el 1970, una assignatura d'història de la música a la Universitat de Barcelona.¹⁷

En conseqüència, durant els anys quaranta, cinquanta i seixanta la presència de la musicologia a la universitat va ser molt precària, i els interessats en fer recerca en aquesta matèria tenien com a únic referent l'Institut Español de Musicología. A banda, és clar, del paper que van jugar en aquests anys els conservatoris de música, que no podem deixar d'esmentar. El decret publicat al BOE el 15 de juny del 1942 organitzava per llei els ensenyaments que havien d'impartir els conservatoris i incloïa la musicologia entre les matèries obligatòries que havien d'oferir els conservatoris superiors.¹⁸ És per això que, a Barcelona, tant l'Escola Municipal de Música (que a partir del 1949 va passar a anomenar-se Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona —CSMMB—) com el Conservatori del Liceu van incorporar la musicologia als seus plans d'estudis. No obstant això, va ser una incorporació lenta i progressiva, a causa tant de la manca de recursos com de la poca demanda que tenia aquesta matèria. Al CSMMB l'assignatura de musicologia inicialment va consistir en conferències o cursets que es programaven de forma escadussera; així, per exemple, l'any 1942 es van organitzar conferències sobre música antiga a càrrec d'Higini Anglès i del pare David Pujol i Roca (1894-1979), en les quals posteriorment també va participar Miquel Querol. Ja als anys cinquanta es van programar de forma més estable cursets de musicologia i de paleografia a càrrec de Francesc Baldelló (un altre dels col·laboradors d'Anglès, ja esmentat), unes classes que més tard van tenir continuïtat en els cursos de musicologia de Josep M. Llorens.¹⁹ Tampoc volem deixar d'esmentar les classes d'etnomusicologia que, des de mitjans dels anys setanta, va impartir Josep Crivillé i Bargalló (1947-2012). Al Conservatori del Liceu les classes de musicologia

les va iniciar Enric Roig i Masriera (1892-1962) i més endavant, durant tota la segona meitat del segle xx, les van assumir successivament els investigadors del CSIC Miquel Querol, Josep M. Llorens (durant vint-i-cinc anys), Mariano Lambea i Antonio Ezquerro. Cal remarcar, però, que els conservatoris no van integrar la recerca musicològica en els seus plans d'estudis, sinó que es van centrar en el vessant formatiu (amb més o menys intensitat segons l'època). De fet, no hem d'oblidar que l'objectiu principal dels conservatoris era formar músics pràctics —bàsicament instrumentistes, directors de cor i orquestra, i compositors—, i que les matèries relacionades amb l'estètica, la història de la música, de la cultura i de l'art eren majoritàriament considerades com un complement de la formació dels músics.

Va ser l'any 1970 quan, arran de la Ley general de educación impulsada pel ministre franquista José Luis Villar Palasí (1922-2012), la història de la música es va integrar com a assignatura obligatòria a la llicenciatura universitària d'Història de l'Art. Tant la Universitat de Barcelona (UB) com l'acabada de crear Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) van incorporar-la als seus plans d'estudis de forma immediata.²⁰ Ambdues universitats partien d'experiències prèvies: mentre que a la UB —com ja s'ha dit— hi feia classes el professor Miquel Querol des de feia algunes dècades, a la UAB havia començat a impartir l'assignatura el musicòleg Francesc Bonastre i Bertran (1944-2017) l'any 1968 —any de fundació de la universitat—, i el curs següent (1969-1970) van col·laborar amb ell, en l'organització i en la impartició de la matèria, Oriol Martorell i Codina (1927-1996), fundador i director de la Coral Sant Jordi, i Manuel Valls Gorina (1920-1984), compositor i crític musical. Tanmateix, el 1970 Oriol Martorell va passar a la UB per fer-se càrrec de l'assignatura en aquella universitat, Manuel Valls es va dedicar al Museu de la Música i Francesc Bonastre va continuar a la UAB.²¹

Al llarg de la dècada dels setanta, la Universitat de Barcelona va anar incorporant al seu Departament d'Història de l'Art una sèrie de professors que, juntament amb Oriol Martorell, s'ocupaven de la matèria d'història de la música. El 1971 s'hi va incorporar Roger Aliet i Aixalà (1941) i el 1978, Xosé Aviñoa Pérez (1949). La presència d'aquests professors va permetre que, a més de l'assignatura obligatòria d'Història de la Música a la llicenciatura d'Història de l'Art, la UB també comencés a programar assignatures optatives de temàtica musical per al segon cicle d'aquesta llicenciatura, que aleshores constava de cinc cursos: els tres primers constituïen el primer cicle (amb assignatures de formació general i amb molta troncalitat) i els dos darrers el segon cicle (molt més flexible i basat en un currículum d'assignatures optatives). Aquesta dinàmica va continuar i es va ampliar en les dècades següents. Actualment, i arran de la reforma universitària coneguda com a pla Bolonya (RD 1393/2007),²² que té per objectiu homogeneïtzar l'espai europeu d'ensenyament superior, la matèria d'història de la

música està integrada en el pla d'estudis del grau en Història de l'Art amb dues assignatures obligatòries (Història de la Música: Llenguatges i Metodologies, i Història de la Música en l'Època Contemporània) i amb una sèrie d'assignatures optatives que es programen periòdicament: Història de l'Òpera, Història del Jazz, Música del Segle *xx*, Música Catalana i Pensament Musical.²³ Els docents de la UB, a més, participen activament tant en projectes de recerca com en programes de postgrau (cursos de màster i programes de doctorat), de manera que el paper de la universitat esdevé plenament actiu no només en la docència sinó també en la investigació. En l'actualitat la UB programa el màster de Música com a Art Interdisciplinària, que ofereix conjuntament amb professorat de la Universitat Rovira i Virgili, de Tarragona, i de l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC) i en el qual també participen investigadors de la Institució Milà i Fontanals del CSIC.²⁴

Durant els anys vuitanta i noranta l'equip docent de la UB es va ampliar amb Cèsar Calmell Pigüillem (1950) —que més tard es va incorporar a la UAB— i Antònia Luengo Sojo i, posteriorment, amb Jaume Carbonell Guberna (1963).²⁵ Ja al segle *xxi* han estat diversos els professors que han exercit temporalment la docència d'assignatures de música al Departament d'Història de l'Art de la UB, bé en qualitat d'associats (fent substitucions o cobrint alguna plaça interinament) o bé com a professorat en formació (FPU o FPI). En el curs 2018-2019, a més de Xosé Aviñoa i Jaume Carbonell, el professorat de música està integrat per Jaume Radigales Babí (1969), Josep Lluís Falcó (1964), Magda Polo Pujadas (1965), Joan Cuscó Clarasó (1971) i Oriol Brugarolas Bonet (1979).

Música Medieval I
Música Medieval II (paleografia)
Música del Renaixement I
Música del Renaixement II (paleografia)
Música Barroca I
Música Barroca II
Música del Classicisme
Música del Romanticisme
Música del Segle <i>xx</i>
Estètica de la Música

Taula 3. Assignatures de l'especialitat de Musicologia dins del segon cicle de la llicenciatura d'Història de l'Art, UAB. Pla d'estudis del 1985-1986.

Inicialment la UAB va seguir un procés similar al de la UB i, juntament amb Francesc Bonastre, l'any 1973 s'hi va incorporar com a docent el musicòleg granadí Antonio Martín Moreno (1948). Al llarg d'aquella dècada, aquests dos professors —integrats en el Departament d'Art— van arribar a programar, de forma alternativa, un total de nou assignatures optatives d'especialitat al segon cicle de la llicenciatura d'Història de l'Art, de tal manera que els estudiants que ho volien podien arribar a assolir una formació força àmplia en el camp de la musicologia (malgrat que aquesta formació no quedés reflectida en la seva titulació d'historiadors de l'art).²⁶ L'any 1979, a més, la UAB va crear, conjuntament amb la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, l'Institut Universitari de Documentació i Investigació Musicològica Josep Ricart i Matas (IUDIM). L'IUDIM era un centre d'investigació musicològica que honorava el nom del violoncellista i musicòleg barceloní Josep Ricart i Matas (1893-1978) que, en morir, havia llegat els seus béns a la Reial Acadèmia i havia establert que casa seva esdevingués la seu d'una institució dedicada a la recerca musical.²⁷ Les oportunes gestions de Francesc Bonastre —que també era membre de la Reial Acadèmia— van propiciar l'establiment d'un conveni amb la UAB i creació de l'Institut que, durant més de vint anys, va ser un referent en la recerca universitària i un suport valuósíssim per a molts estudiants de musicologia.²⁸

ASSIGNATURES TRONCALS I OBLIGATÒRIES [90 crèdits]

Etnomusicologia
 Història de la Música Medieval: la Monodia
 Història de la Música Medieval: la Polifonia
 Història de la Música del Renaixement: dels Inicis a l'Assumpció de l'Humanisme
 El Renaixement Tardà i el Manierisme
 Història de la Música Barroca: dels Inicis a la Plenitud
 El Barroc Tardà i el Classicisme
 Història de la Música Romàntica
 Història de la Música del Segle xx
 Història del Pensament Musical
 Història de la Notació i Tècniques Editorials
 Mètodes i Tècniques d'Investigació Musical
 Patrimoni Musical Espanyol i Iberoamericà
 Tecnologia Musical

Taula 4. *Assignatures troncales i obligatòries de la llicenciatura d'Història i Ciències de la Música, UAB. Pla d'estudis del 1997.*

Antonio Martín Moreno va retornar a Andalusia el 1979 i va ser substituït per Josep Maria Gregori i Cifré (1954); el 1984 es va incorporar a la UAB Maricarmen Gómez Muntané (1949). L'equip docent format per Francesc Bonastre, Maricarmen Gómez i Josep M. Gregori va poder establir, a partir del 1985, una programació estable de deu assignatures amb continguts de musicologia. Tot i que aquestes assignatures continuaven emmarcades dins de l'oferta d'optatives del segon cicle de la llicenciatura d'Història de l'Art, en el seu conjunt formaven una especialitat completa i a la pràctica funcionaven com una titulació de musicologia històrica dins del Departament d'Art (vegeu la taula 3).²⁹ No va ser fins a finals dels anys noranta, però, quan finalment es va donar reconeixement oficial als estudis de musicologia de la UAB amb l'aprovació d'una

ASSIGNATURES OPTATIVES (CONTINGUTS DE MUSICOLOGIA) [45 crèdits a escollir entre les assignatures següents]	ASSIGNATURES OPTATIVES (CONTINGUTS D'ART) [12 crèdits a escollir entre les assignatures següents]
Acústica	Fonts per a la Història de l'Art Antic i Medieval
Anàlisi Musical	Gòtic Europeu del Segle xv
Arxivística Musical	Fonts per a la Història de l'Art Modern i Contemporani
Comentari de Textos de Teoria i Estètica Musical	Barroc Europeu
Didàctica de la Música	Art del segle XIX: l'Època del Romanticisme
El Repertori dels Cançoners Musicals Espanyols	Art del segle XX: l'Època de les Avantguardes
Etnomusicologia de Catalunya	Història de les Idees Artístiques I
Història de la Música dels Països Hispànics	Història de les Idees Artístiques II
Història de l'Òpera	
L'Edició Musical Informatitzada	
Música i Imatge	
Música i Mitjans de Comunicació	
Notació del Barroc Hispànic	
Síntesi Històrica de la Música Catalana	
Tractament del So: Mòdul de So i Seqüenciació	

Taula 5. Assignatures optatives de la llicenciatura d'Història i Ciències de la Música, UAB.
Pla d'estudis del 1997.

ASSIGNATURES TRONCALS I OBLIGATÒRIES [87 crèdits]	ASSIGNATURES OPTATIVES [31,5 crèdits a escollir entre les assignatures següents]
Música d'Època medieval: la Monodia	Anàlisi Musical I
Història de la Música del Renaixement	Anàlisi Musical II
Història de la Música del Barroc i del Classicisme	Etnomusicologia Mediterrània
Història de la Música del Romanticisme i del Segle ^{xx}	Història de la Música Catalana
Història de la Notació i Tècniques Editorials	Història de la Música Ibèrica
Història del Pensament Musical	Història de l'Òpera
Comentari de Textos d'Estètica Musical	Música d'Època Gòtica: la Polifonia
Etnomusicologia	Notació i Suport Musical del Barroc
Patrimoni Musical Espanyol i Iberoamericà	Música del Manierisme
Tecnologia Musical	El Jazz i les músiques urbanes
Fonaments del Repertori	Didàctica de la Música
Mètodes i Tècniques d'Investigació Musical	Tractament Tecnològic de la Música
	Iconografia Musical
	Pràcticum d'Arxivística i Gestió del Patrimoni

Taula 6. *Assignatures de la Llicenciatura d'Història i Ciències de la Música, UAB.
Pla d'estudis del 2002.*

Llicenciatura en història i ciències de la música basada en el RD 616/1995.³⁰ Era una titulació de segon cicle amb quinze assignatures troncales i obligatòries —totes elles amb continguts de musicologia— (vegeu la taula 4), quinze assignatures optatives (també de musicologia) d'entre les quals l'alumnat n'havia d'escollir set, i vuit assignatures d'història de l'art d'entre les quals se n'havien d'escollir dues (vegeu la taula 5). A més, per accedir a la llicenciatura els alumnes havien de realitzar una prova d'accés per demostrar els seus coneixements musicals i, una vegada admesos, havien de cursar una sèrie de complements de formació (set assignatures) que tenien l'objectiu de garantir uns coneixements mínims tant en matèries d'humanitats com en llenguatge musical (aquestes darreres es destinaven únicament als alumnes que accedien a la llicenciatura a través d'un primer cicle universitari o d'una diplomatura, i n'estaven exempts els que procedien d'una titulació superior de música).

El 2002, després de fer balanç dels primers anys de funcionament de la llicenciatura, es van introduir una sèrie de canvis en el pla d'estudis amb l'objectiu

de simplificar-lo i, sobretot, d'ajustar-lo a l'oferta real que podia assumir la UAB. El resultat va ser un pla amb dotze assignatures troncal i obligatòries i catorze assignatures optatives (de les quals l'alumnat n'havia de cursar cinc), totes elles de musicologia (vegeu la Taula 6); a més, es va mantenir tant la prova d'accés com l'estructura de complements de formació del pla anterior.

La UAB va poder posar en funcionament aquesta llicenciatura gràcies a la contractació de nou professorat. Així, entre el 1997 i el 1999 es van incorporar a l'àrea de música de la UAB els professors següents: Francesc Cortès i Mir (1965), Jordi Ballester i Gibert (1963), Jaume Ayats i Abeyà (1960) i Jordi Rifé i Santaló (1955). També s'hi va afegir Cèsar Calmell, procedent de la UB i, ja aleshores, professor titular al Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal de la UAB, que va impartir una assignatura a la nova llicenciatura d'Història i Ciències de la Música des de l'inici de la seva implementació. Posteriorment, l'any 2001, es va incorporar a la docència de la llicenciatura Silvia Martínez García (1969) i, el 2006, Germán Gan Quesada (1974). A més, durant aquells anys van ser diversos els docents amb contractes temporals que van col·laborar fent substitucions o encàrrecs puntuals, com ara Xavier Daufí i Rodergas (1959), Joan Grimalt Santacana (1960), Ainhoa Kaiero Claver (1977) o Marcos Bosch Delgado (1966).

L'aprovació del pla Bolonya, l'any 2007 —RD 1393/2007—, que ja hem esmentat quan hem parlat de la UB, va suposar un canvi radical en l'estructura de les titulacions universitàries. Més enllà del canvi del nom de les titulacions, que van passar a dir-se *graus* en lloc de *licenciatures*, va canviar el número de cursos de la majoria de titulacions (que van passar de cinc a quatre, i de tres a quatre en el cas de les diplomatures) i es va adoptar el sistema de crèdits ECTS (European

ASSIGNATURES TRANSVERSALS DE PRIMER CURS [60 crèdits]

Introducció a la Musicologia
 Músiques i Cultures
 Llenguatge Musical I
 Llenguatge Musical II
 Introducció a l'Antropologia Social i Cultural
 Literatura Comparada
 Grans Temes de la Història
 Grans Temes de la Filosofia
 Lectura de la Imatge Artística
 Expressió Escrita

Taula 7. Assignatures de primer curs del grau en Musicologia, UAB.
 Pla d'estudis del 2008.

Credit Transfer System) per adaptar-se a l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES).³¹ Però en el cas del estudis de musicologia de la UAB el canvi va ser encara més radical i clarament afavoridor, ja que la llicenciatura d'Història i Ciències de la Música de segon cicle —i per tant de dos cursos— va ser substituïda per un nou grau en Musicologia complet de quatre cursos. La gestació d'aquesta nova titulació no va ser fàcil: entre els anys 2003 i 2005, per encàrrec de l'Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació (ANECA), un equip de professors de diverses universitats espanyoles va elaborar un llibre blanc en el qual s'exposa la feina feta fins aquell moment i en el qual es demostra la necessitat i la viabilitat d'un títol de grau en història i ciències de la música.³² L'equip estava coordinat per Xosé Aviñoa, de la UB, i l'integraven representants de les universitats que fins aleshores havien impartit la llicenciatura de segon cicle (a més d'alguns representants d'altres universitats que impartien l'assignatura d'Història de la Música dins de la titulació d'Història de l'Art); la UAB estava representada per Jordi Ballester.

El grau en Musicologia, encara vigent avui dia, va fer possible una ampliació significativa del nombre d'assignatures i, a més de la musicologia històrica —que havia estat sempre el nucli principal dels ensenyaments musicals a la UAB—, també es va obrir el focus de les sortides professionals cap a un camp que fins aleshores havia rebut poca atenció: la gestió musical. Seguint les directrius que

ASSIGNATURES DE SEGON CURS [60 crèdits]	ASSIGNATURES DE TERCER CURS [60 crèdits]
Estètica de la Música I	Estètica de la Música II
La Música Medieval	La Música del Romanticisme
La Música del Renaixement i del Manierisme	Història de la Música dels Segles xx i xxi
La Música del Barroc	Història de l'Òpera
La Música del Classicisme	Etnomusicologia
Músiques Urbanes i populars	Notació Musical I
Anàlisi Musical	Notació Musical II
Organologia	Patrimoni Musical
Gestió Musical	
Gestió Cultural I	[Més dues assignatures optatives: vegeu la taula d'optatives de quart curs]

Taula 8. Assignatures de segon i tercer curs del grau en Musicologia, UAB.
Pla d'estudis del 2008.

va marcar la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB per a tots els seus graus, els quatre cursos del grau de Musicologia s'organitzen en tres blocs: el primer curs es dedica a les assignatures transversals (amb matèries pròpies no només de la música i de les arts, sinó de les humanitats en general), els cursos segon i tercer concentren les assignatures troncal de musicologia (i deixa únicament 12 crèdits optatius que es tradueixen en dues assignatures semestrals), i el quart curs es destina a les assignatures optatives, a les quals s'afegeix el treball de final de grau, que és obligatori. És en aquest quart curs en el qual els alumnes poden seguir un itinerari en musicologia històrica o bé un itinerari en gestió musical i patrimoni. Vegeu les taules 7, 8 i 9.³³

El grau en Musicologia també va ser un revulsiu per potenciar el programa Erasmus d'intercanvi d'estudiants (que ja s'havia iniciat la dècada anterior) i per donar més relleu a l'assignatura de pràctiques externes (que permet als alumnes conèixer de primera mà el món laboral relacionat amb la musicologia i/o amb la gestió musical).

ASSIGNATURES OPTATIVES DE QUART CURS

[54 crèdits a escollir entre les assignatures següents]

[A més d'aquestes assignatures optatives, a quart curs es obligatori la realització d'un treball de final de grau]

Etnomusicologia de l'Àrea Mediterrània

Músiques, Identitat i Gènere

Noves Tendències en la Creació Musical

Crítica Musical

Informàtica Musical

Didàctica de la Música

Temes d'Investigació en Musicologia

Notació Musical del Barroc

Semiologia Musical

Iconografia Musical

Música i Mitjans Audiovisuals

Història de la Música Hispànica

Gestió Cultural II (Patrimoni)

Gestió Cultural III (Programació Cultural)

Gestió Cultural IV (Màrqueting)

Pràctiques Externes

[A més d'aquestes assignatures, l'alumnat també pot escollir entre assignatures de la titulació història i entre diversos idiomes moderns]

Taula 9. Assignatures de quart curs del grau en Musicologia, UAB. Pla d'estudis del 2008.

La implementació del grau, a més, va coincidir amb l'aprovació del canvi de nom del Departament d'Art, que el desembre del 2008 va passar a anomenar-se Departament d'Art i de Musicologia, una antiga reivindicació del professorat de l'àrea de música que finalment es va poder materialitzar gràcies a les gestions dutes a terme per Jordi Ballester —aleshores director del departament—, fet que posa encara més en relleu la voluntat de la UAB d'implantar-se en els estudis musicològics.

D'altra banda, no cal dir que la posada en funcionament del grau va generar la necessitat d'incrementar el professorat de l'àrea de música; tanmateix, la crisi econòmica va impedir la creació de places estables de professorat i, des d'aleshores, han sovintejat els contractes temporals. Entre els musicòlegs que en els darrers anys han estat vinculats com a docents al Departament d'Art i de Musicologia, ja sigui com a investigadors, associats o becaris, cal esmentar Rosa Rafecas i Jané (1965), Aurèlia Pessarrodona Pérez (1978), Anna Costal Fornells (1981) i Isabel Ferrer Senabre (1984).

El curs 2018-2019, el professorat de l'àrea música de la UAB el formen: Francesc Xavier Alern Vázquez (1969), Carles Badal Pérez-Alarcón (1980), Jordi Ballester, Bernat Cabré Cercós (1965), Cèsar Calmell, Francesc Cortès, Xavier Daufí, Publio Delgado Fernández de Heredia (1966), Germán Gan, Maricarmen Gómez, Josep M. Gregori, Lidia López Gómez (1987), Santos Martínez Trabal (1974), Sílvia Martínez, Jordi Rifé, i Jordi Roquer González (1974). A aquesta relació cal afegir el professorat d'altres departaments de la UAB que, cada curs, es destinen a impartir docència al grau de Musicologia.³⁴

A banda del grau en Musicologia, bona part d'aquest professorat està directament implicat en la docència del tercer cicle que, actualment, es concreta en el màster en Musicologia, Educació Musical i Interpretació de la Música Antiga i en la direcció de tesis doctorals. Es tracta d'un màster oficial de recerca —de 60 crèdits ECTS— que compta amb l'aval de la UAB i amb el reconeixement de les autoritats educatives (que periòdicament el sotmeten a un complet procés d'avaluació).³⁵ S'ofereix conjuntament amb el Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal de la UAB, i el Departament de Música Antiga de l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC), en una col·laboració que, avui dia, s'ha demostrat enriquidora per a totes les parts. Aquest màster es va programar per primera vegada l'any 2007 i s'estructura d'acord amb les directrius que la UAB va establir per als màsters que segueixen el pla Bolonya: consta d'un mòdul obligatori de metodologia de la recerca (de 15 crèdits), un treball de final de màster (de 15 crèdits) i d'una sèrie de mòduls optatius (de 10 crèdits cadascun) que tenen diferents continguts: uns orientats a la musicologia, uns altres a l'educació musical i un tercer grup amb continguts relacionats amb la interpretació. Cal subratllar, però, que per a l'àrea de música del Departament d'Art

i de Musicologia aquest màster és el continuador dels cursos de doctorat que, des dels anys vuitanta, el departament va programar ininterrompudament i que van ser la principal base formativa per als doctorands en història de l'art que s'especialitzaven en musicologia. El resultat d'aquesta formació doctoral són les més de vuitanta tesis, totes sobre temes vinculats a la musicologia, llegides a la UAB des del 1986 fins avui.³⁶

Però més enllà del grau i del màster, el professorat de l'àrea de música de la UAB realitza una intensa labor de recerca. En els darrers vint anys s'han dut a terme vint-i-nou projectes de recerca i s'han posat en marxa dos grups d'investigació (que avui dia estan reconeguts com a grups de recerca consolidats (GRC) per la Generalitat de Catalunya), a més de les més de vuitanta tesis doctorals esmentades.³⁷

En aquests darrers deu anys, tant el grau en Musicologia com el màster en Musicologia, Educació Musical i Interpretació de la Música Antiga han permès que es visualitzés d'una manera molt més evident la docència i la recerca musicològica que es realitza a la UAB des de la seva fundació.

En síntesi, aquestes pàgines demostren la importància creixent que ha adquirit la musicologia dins de la universitat catalana en les darreres dècades. Més de cent anys després que Felip Pedrell introduís tímidament la història de la música als Estudis Universitaris Catalans, i vuitanta-cinc anys més tard que la Universitat de Barcelona incorporés —temporalment— aquesta matèria als seus plans d'estudis gràcies a Higiní Anglès, la musicologia és avui una realitat inqüestionable en el món universitari. Una realitat que, avalada per una intensa i extensa trajectòria docent i investigadora, situa la musicologia al costat de les altres ciències humanes.

Notes

- 1 Durant aquest període el grup de professors a temps complet d'educació musical a la UB van ser (per ordre alfabètic): M. Dolors Bonal, Enric Bañuls, M. Josep Boluda, Carmen Bravo, M. Mercè Cardoner, Maria Cateura, Francesc Claverol, Maria Drets, M. José Fernández, Pilar Figueras, M. Victòria Figueras, M. Teresa Giménez, Oriol Martorell, Joan Massià, Àngels Reixach, M. Rosa Ribas, Marina Sabater, Maria Soler, M. Àngels Subirats, Maria Talló, Pilar Talló, i M. T. Ximenes.
- 2 Durant aquest període, al grup de professors a temps complet d'educació musical a la UB es van afegir (per ordre alfabètic): Pep Alsina, M. Eugènia Arús, Laia Cladellas, Edmon Elgström, Roser Fructuoso, Olga González, Josep Gustems, Fausto Roca, Susana Tapia i Conxa Trallero.
- 3 Es pot trobar més informació i una primera valoració després dels primers anys d'implantació de la titulació a FERNÁNDEZ I BIEL, Maria José; HOMAR, Joan Manuel. "L'aplicació dels nous plans d'estudi a l'escola de formació del professorat de la UB: un balanç (1992-1997)". *Temps d'educació*. Núm. 18 (1997), p. 177-187.
- 4 Més informació sobre les recerques treballades en el doctorat a SUBIRATS, M. A. "La investigación en Educación Musical. Claves". En: *Actas del Seminario Internacional de Investigación en Educación Musical 2010*. Madrid: UCMSEDEM, 2010.
- 5 Malauradament, fa molts anys que només cobrim jubilacions amb places de professorat associat i la plantilla estable ha anat minvant. Han estat més de 30 els professors i professores associats que han passat per la UB a oferir la seva experiència i coneixement a graus i màsters. Malgrat les circumstàncies en què els ha tocat treballar, la seva feina és i ha estat digna de reconeixement i d'agraïment.
- 6 Aquest text ha estat elaborat gràcies a les aportacions del professorat actual i jubilat del Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal.
- 7 En aquest sentit, és interessant fer constar la presència, breu, d'Oriol Martorell conduint el cant coral voluntari per a mestres i personal no docent en els moments lliures, després de les classes del matí. Posteriorment Joan Casals va continuar amb aquesta activitat que havia tingut tan bona acollida.
- 8 L'any 1918 formaven part del districte universitari de Catalunya els professors de música Tomàs Sobrequès i Elisa Úriz, per Girona; Abreu i Fernández, per Barcelona; Josep Gols i Rosario Miret, per Tarragona; Ramon Currià i Cluet, per Lleida, i Simó i Nogués, per Palma de Mallorca.
- 9 Per tenir tota la informació sobre els inicis dels estudis musicals universitaris cal consultar AVIÑO, Xosé. (ed.). *Miscel·lània Oriol Martorell*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1998.
- 10 Sobre els diccionaris, històries i reflexions musicals publicats a Catalunya al segle XIX vegeu MARTÍN MORENO, Antonio. "La musicologia catalana, de Felip Pedrell a l'actualitat". En: BONASTRE, Francesc; CORTÉS, Francesc (coord.). *Història crítica de la música catalana*. Barcelona: Servei de Publicacions de la UAB, 2009, p. 515-524.
- 11 VIDAL I JANSÀ, Mercè. *Teoria i crítica en el Noucentisme: Joaquim Folch i Torres*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991, p. 47-49.
- 12 DOLÇ I CARTANYÀ, Jordi. *Higini Anglès (1888-1969)*. Tarragona: Edicions El Mèdol, 1988.
- 13 ESPANYA. "Decreto, de 27 de septiembre de 1943, por el que se crea el Instituto Español de Musicología". *Boletín Oficial del Estado*. Núm. 283 (10 octubre 1943), p. 9804.
- 14 GONZÁLEZ VALLE, José Vicente. "Pasado y presente del Instituto Español de Musicología (hoy, Unidad Estructural de Investigación-Musicología) del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (1943-1993)". *Anuario musical*. Núm. 48 (1993), p. 3-10. Vegeu també: <http://www.imf.csic.es/index.php/musicologia#CAT> (Consulta: 28 de novembre del 2018)
- 15 Vegeu CSIC, "Crónica. Actividades del Instituto Español de Musicología". *Anuario musical*. Núm. 2 (1947), p. 217-224; BONASTRE, Francesc. "La institucionalització de la musicologia". En: AVIÑO, Xosé (ed.). *Història de la música catalana, valenciana i balear. 5: De la postguerra als nostres dies*. Barcelona: Edicions 62, 2002, p. 141 i 154; i MARTÍN MORENO, Antonio. "La musicologia catalana, de Felip Pedrell a l'actualitat". En: BONASTRE, Francesc; CORTÉS, Francesc (coord.). *Història crítica de la música catalana*. Barcelona: Servei de Publicacions de la UAB, 2009, p. 559.
- 16 A la mort d'Anglès, el 1969, Miquel Querol va esdevenir el director de l'Institut fins que es va jubilar, l'any 1981. El va succeir un altre deixeble d'Anglès, Josep M. Llorens Cisteró (1923) —format al Pontificio Istituto di Musica Sacra de Roma— que també es va ocupar del Departament de Música de la Biblioteca Central. El 1984, durant el seu mandat, l'Institut Español de Musicología va canviar de nom i va passar a dir-se Unidad Estructural de Investigaciones de Musicología de la Institución Milà i Fontanals (institució creada el 1968 per agrupar els diversos centres del CSIC a Barcelona). Després de la jubilació de Llorens, l'any 1988, la direcció va passar a José Vicente

- González Valle (1935) fins que va dimitir, el 1999; va ser rellevat durant pocs mesos per Josep Pavia Simó (1932-2016) i, ja l'any 2000, per Antonio Ezquerro Esteban (1964). A més dels investigadors ja esmentats, també van treballar —o treballen encara— al CSIC: Josep Martí i Pérez (1954), Luis Antonio González Marín (1962), Mariano Lambea Castro (1953), María Gembero Ustároz (1959), Emilio Ros-Fàbregas (1955) i la investigadora d'ICREA Tess Knighton (1957). En l'actualitat, el Departament de Música del CSIC es coneix com a àrea de Musicologia de la Institució Milà i Fontanals.
- 17 BONASTRE, Francesc. "La institucionalització de la musicologia". En: AVIÑOÀ, Xosé (ed.). *Història de la música catalana, valenciana i balear. 5: De la postguerra als nostres dies*. Barcelona: Edicions 62, 2002, p. 154. Miquel Querol, a més, va ser el primer president de la Societat Catalana de Musicologia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, fundada el 1974 amb l'objectiu de fomentar i difondre la recerca en musicologia; vegeu: <http://blogs.iec.cat/scmus/>.
 - 18 <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1942/185/A04838-04840.pdf> (Consulta: 29 de novembre del 2018)
 - 19 AVIÑOÀ, Xosé. *Cent anys de Conservatori*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1986, p. 51-54, 58 i 94.
 - 20 Actualment la titulació en Història de l'Art també s'ofereix a la Universitat de Girona, la Universitat de Lleida i la Universitat Rovira i Virgili, de Tarragona, i en totes s'hi inclou la matèria d'història de la música. Totes tres universitats van ser creades el 1991 pel Parlament de Catalunya dins d'un procés d'expansió i reordenació del mapa universitari. Prèviament a aquesta data, però, tots tres centres universitaris ja existien com a centres descentralitzats de la UB, la UAB i/o la UPC, i oferien el primer cicle de la llicenciatura, inclosa l'assignatura d'Història de la Música. Al campus de Girona, per exemple, l'assignatura era impartida per professors de la UAB que es desplaçaven setmanalment a aquesta ciutat des de Barcelona.
 - 21 MARTÍN MORENO, Antonio. "La musicologia catalana, de Felip Pedrell a l'actualitat". En: BONASTRE, Francesc ; CORTÉS, Francesc (coord.). *Història crítica de la música catalana*. Barcelona: Servei de Publicacions de la UAB, 2009, p. 559-560.
 - 22 <https://www.boe.es/boe/dias/2007/10/30/pdfs/A44037-44048.pdf> (Consulta: 2 de desembre del 2018)
 - 23 http://www.ub.edu/facgh/art/guia_grau_art/2018_19/pla.htm (Consulta: 2 de desembre del 2018)
 - 24 <http://www.ub.edu/estudis/ca/mastersuniversitaris/musica/presentacio> (Consulta: 2 del desembre de 2018)
 - 25 BONASTRE, Francesc. "La institucionalització de la musicologia". En: AVIÑOÀ, Xosé (ed.). *Història de la música catalana, valenciana i balear. 5: De la postguerra als nostres dies*. Barcelona: Edicions 62, 2002, p. 154.
 - 26 MARTÍN MORENO, Antonio. "La musicologia catalana, de Felip Pedrell a l'actualitat". En: BONASTRE, Francesc ; CORTÉS, Francesc (coord.). *Història crítica de la música catalana*. Barcelona: Servei de Publicacions de la UAB, 2009, p. 560.
 - 27 Entre les múltiples activitats de l'IUDIM hi ha la publicació de la revista *Recerca Musicològica*, el primer volum de la qual data del 1981 i de la qual se n'han publicat 21 números.
 - 28 L'any 2002, a causa de diversos descords entre el rectorat de la universitat i el director de l'IUDIM —Francesc Bonastre—, la UAB va donar per acabat el conveni amb la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, cosa que va desvincular l'Institut de la universitat. Tot i que el professor Bonastre va mantenir oberta la seu de l'IUDIM amb el suport implícit de la Reial Acadèmia, la seva jubilació l'any 2014 i el seu precari estat de salut finalment van portar a la desaparició de l'Institut.
 - 29 El professorat de musicologia de la UAB compatibilitzava la seva docència a les assignatures de musicologia de segon cicle amb la docència de l'assignatura d'Història de la Música que s'impartia als alumnes del primer cicle de la mateixa llicenciatura d'Història de l'Art. A partir del curs 1993-1994 l'assignatura d'Història de la Música es va dividir en dues assignatures més específiques que van passar a impartir-se al segon cicle i que eren obligatòries per a tot l'alumnat que es llicenciava en Història de l'Art: Història de la Música Antiga i Medieval i Història de la Música Moderna i Contemporània.
 - 30 <https://www.boe.es/boe/dias/1995/06/02/pdfs/A16178-16179.pdf> (Consulta: 2 de desembre del 2018)
 - 31 Sobre el sistema de crèdits ECTS vegeu: https://www.uab.cat/IDocument/document_ECTS.pdf (Consulta: 4 de desembre del 2018)
 - 32 http://www.aneca.es/var/media/150284/libroblanco_musica_def.pdf (Consulta: 3 de desembre del 2018)
 - 33 <https://www.uab.cat/web/estudiar/llistat-de-graus/pla-d-estudis/estructura-del-pla-d-8217-estudis/musicologia-1345467811493.html?param1=122396775545> (Consulta: 3 de desembre del 2018)
 - 34 A banda del Departament d'Art i de Musicologia, els departaments de la UAB que col·laboren habitualment en la docència d'assignatures troncales de l'especialitat són el Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal i el Departament de Pedagogia Aplicada. Els departaments que s'ocupen de les assignatures

transversals de primer curs són: el Departament d'Antropologia Social i Cultural, el Departament de Filologia Catalana, el Departament de Filologia Espanyola, el Departament de Filosofia i el Departament d'Història Moderna i Contemporània.

- 35 <https://www.uab.cat/web/estudiar/l-oferta-de-masters-oficials/informacio-general/musicologia-educacio-musical-i-interpretacio-de-la-musica-antiga-1096480139517.html?param1=1096482868734> (Consulta: 4 de desembre del 2018)
- 36 Podeu consultar la relació de tesis doctorals defensades a la UAB sobre temes relacionats amb la musicologia a: <https://www.uab.cat/doc/---> (Consulta: 4 de desembre del 2018)
- 37 Vegeu la relació de projectes de recerca musicològica de la UAB finançats amb fons públics a: <https://www.uab.cat/web/la-recerca/projectes-de-recerca-1242626716876.html> (Consulta: 3 de desembre del 2018). El Departament d'Art i de Musicologia de la UAB compta amb els següents grups de recerca consolidats (SGR/GRC) en l'àmbit de la musicologia: Les Músiques en les Societats Contemporànies (<http://www.musc.cat>) i Patrimoni Musical de Catalunya: IFMuC-IcMuC.